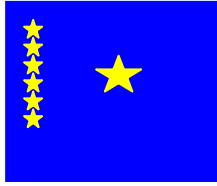


EKOLO NSOMI YA CONGO



LINGOMBA LYA BANTOMA BA EKOLO

**MWANGO MWA MOBEKO LIKONZI
MWA EKOLO NSOMI YA CONGO**

**KINSHASA , SANZA YA MITANO 2005
NDIMBOLA YA MAKAMBO**

Banda tozwaki lipanda na mwa 30 sanza ya motoba mobu 1960, Ekolo nsomi ya Congo ekutani na mikakatano ndenge na ndenge mya politiki mpe myoko mya ntina ya mikakatano mina ezali koboya kondima bokonzi bopesami na mangomba ma boyangeli ekolo mpe bakambi ba bango. Boboyi bwango bobakisami na bitumba ndenge na ndenge biye bibebisi ekolo banda 1996 kino 2003.

Mpo ya kosukisa seko mikakatano mya mbala na mbala mitali mambi ma bokonzi mpe kopesa na ekolo konzo ya komitonga, bantoma ba politiki mpe baye ba mangomba ma bato, masanga ma bato banso ba ekolo, bakutani na Lisolo linene lya bana Congo (DIC) mpe bandimi na boyokani bonene bwa bato banso, botiami maboko na Pretoria, na Afrika ya Sudi, mwa 17 sanza ya zomi na mibale 2002, mpo ya boluki kotia mabongisi ma sika ma politiki mauti na Mobeko Likonzi mwa sika mpe ya bonsomi, epai wapi bana ba Ekolo Congo bakoki kopona na bonsomi bakonzi ba bango, nsima ya maponami ma bosembo ma bato banso, ma polele mpe ma solo.

Mpo ya kolakisa politiki ya mpiko eye emonani na bantoma, na Lisolo linene lya bana Congo, Lingomba lya Babongisi mibeko liuti, na Boyokani bonene bwa bato banso, engebene na atikele 104 ya Mobeko Likonzi mwa bwakali, mwango mwa liboso mwa Mobeko Likonzi mwa sika na Lingomba lya Bantoma ba Ekolo liye Lindimi yango lokola mwango mwa Mobeko Likonzi moye motiami na etuneli ya bato banso.

Mobeko Likonzi moye mondimami, motali makambo manene maye :

1. MAMBI MATALI EKOLO MPE BOKONZI.

Mpo ya kolendisa bomoko bwa Ekolo boye bobebi na bitumba ndenge na ndenge mpe mpo ya kotonga bisika bia bwanya mpe bya botomboli mboka ike, bantoma bakaboli ekolo Congo na bingumba 25, bakisa engumba ya Kinshasa, binso biye bizali na makoki ma komiyangela eyebani na mobeko mpe kosala misala milongobani mitangemi na Mobeko Likonzi moye.

Na botali makoki mana, bingumba bikosala misala misusu misengeli kosalema na Mbula Matari ya Ekolo, mpe kokabola misolo miyingeli na sanduku ya Ekolo na Mbula Matari zambi ya eteni ntuku minei likolo ya mokama (40 %) mpo ya bingumba, mpe eteni ntuku motoba likolo ya mokama (60 %) mpo ya Mbula Matari.

Soki boyokani bozangi na esaleli kati ya Mbula Matari ya ekolo mpe bingumba, Ndako ya basambisi ba Mobeko Likonzi yango moko ezali na bokonzi bwa kobongisa likambo lina.

Na yango, bingumba bya ekolo bikonzami na Mbula Matari mpe Lingomba Iya Bantoma ba bingumba. Engumba yoko yoko ezali na bituka bikonzami yango moko lokola vili, komine, seketele mpe sefeli.

Lisusu, Mobeko Likonzi moye mondimi makanisi ma bonsomi mpe molobi : bokonzi bonso bouti na bana-ekolo mpo bango nde ntina ya ebandeli ya bokonzi.

Bana-ekolo bakopesa makanisi ma bango na kati ya mangomba mayike ma politiki, maye mabatelami na Mobeko Likonzi moye mondimi ete kosala lingomba Iya politiki se moko ezali lokola kobuka mobeko mwa koteka ekolo.

Na maye matali bonsomi bwa ekolo, basali mibeko bandimi makanisi ma kozala na bonsomi se moko mpe kaka moko mpo ya bana Congo.-

2. MAMBI MA BOMOTO, BONSONI BWA NTINA MPE NTOMO YA MWANA EKOLO MPE MAMBI MA LETA.

Mosali mibeko azali lisusu kondima bopesi Ekolo Nsomi ya Congo makoki ma bato mpe bonsomi bwa ntina engebene na mibeko mya solo mya molongo esili kondima. Na yango akotisi makoki mpe bonsomi bona na kati ya Mobeko Likonzi.

Yango wana, zambi ya mbongwana ya mambi ma mokili, Mobeko Likonzi moye mokotisi makanisi manene ma sika matali bokokani bwa mobali mpe mwasi.

3. MAMBI MA BOBONGISI MPE ESALELI YA BOKONZI.

Bituluku bia bokonzi bwa sika na Ekolo Nsomi ya Congo byango biye :

- Mokonzi wa Ekolo ;
- Lingomba Iya bantoma ba Ekolo ;
- Mbula Matari :
- Ndako ya basambisi mpe bakati makambo.

Makanisi manene maye mazali kokamba bobongisi bituluku bina mango maye.

1. kobongisa esaleli elamu ya bituluku bia Leta
2. koboya matata to mikakatano
3. kotelemisa ekolo ya bosembo
4. kopekisa masenginya ma koyangela ekolo na lolenge ya moto ye moko ;
5. kopesa ndanga ya koyangela ekolo na ndenge ya malamumu ;

6. kopesa etumbu na moto nyonso asali mbeba ;
7. kondima bokaboli bokonzi na ndenge ya likelemba na maponami.

Yango wana, eleko ya mosala mwa Mokonzi wa Ekolo ekoki kozonga se mbala moko, kasi lisusu Mokonzi wa Ekolo azali na makoki ma kobatela Mobeko Likonzi, bonsomi bwa ekolo, etando mobimba ya ekolo, bokonzi bwa ekolo, botosi mibembano mpe boyokani na molongo mpe akozala mobongisi mpe mosemboli esaleli elamu ya bituluku bya ekolo, na lisalisi lya Mbula Matari mpe na bososoli bwa Lingomba lya Bantoma.

Bikela bya solo biye, Mokonzi wa Ekolo akotia maboko mpo ya mambi matali Mbula Matari to maye makambemi na Baminisele, bisengeli kozwa elembo ya Minisele wa yambo mpe, ntango mosusu, ya Baminisele, baye basengeli kosalela mpe kondima mokumba mona liboso lya Lingomba lya Bantoma.

Mingi mpenza makambo matali bapaya, bobateli mpe bokengi bwa ekolo, maye mazalaki liboso se na maboko ma Mokonzi wa Ekolo, makomi mambi ma boyokani.

Kasi, Mbula Matari, na bokasi bwa Minisele wa Yambo azali nkolo mpe motambwisi wa politiki ya ekolo, eye akobongisa na boyokani na Mokonzi wa Ekolo.

Azali na mokumba mwa kotanga misala mia ye liboso lya Lingomba lya Bantoma liye, lisanga, likoki kopesa ye etumbu na ndenge ya bopaleli ye. Lingomba lya Bantoma likoki lisusu kotatola libunga yoko yoko ya bakambi ba Mbula Matari na nzela ya mokanda mwa bokebisi.

Na bosangani na likita linene, Lingomba lya bantoma-basali mpe lya babongisi mibeko, lizali na makoki ma kofunda Mokonzi wa Ekolo mpe Minisele wa yambo liboso lya Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi, mingi mpenza na libunga linene lya boteki ekolo mpe boyebi mabe makoki kobebisa ekolo.

Epai mosusu, na ntina ya makoki ma bokonzi mapesami na basali mibeko mpe na makoki ma kolanda misala mia Mbula Matari, bantoma ba ekolo bazali o likolo lya mibeko te ; matomba ma bango makoki kolongwa mpe lingomba lya bantoma likoki kokufa na mobeko mwa Mokonzi wa Ekolo, soki mikakatano mizali kosila te kati na bango mpe Mbula Matari wa ekolo.

Mobeko Likonzi moye mondimi lisusu bonsomi bwa bokonzi bwa bazuzi boye, basambisi banso bakambemi na Lisanga linene lya mambi matali bosembo lisangisi se basambisi mpe bakati makambo.

Mpo ya bolamu bwa solo, bwanya mpe botambwisi na lombangu mikanda mia bato babuki mibeko, Ndako ya basambisi mpe bakati makambo ekabwani na biteni misato biye :

- biyangeli bitali mambi ma bosambisi maye makonzami na ndako ya esambelo ya nsuka .
- biyangeli bia misala mia ekolo ekambemi na Lisanga lya leta
- Ndako ya bosambisi mambi ma Mobeko Likonzi .

Mabongisi ma ntina ma Mobeko Likonzi, makoyebisa polele ndelo ya misala mia Mbula Matari mpe bingumba mpe lisusu esika ya bokutani kati ya bingumba bibale bia leta .

Mpo ya kotia boyokani bolamu kati ya bingumba mpe Mbula Matari ya ekolo, likita lya bakonzi ba bingumba lisalemi na bokambemi bwa Mokonzi wa Ekolo oyo azali na mosala mwa kopesa toli na bingumba binso mibale.

Se bongo, lotomo ya boyokani kati ya bingumba bia ekolo lotindi kosala sanduku ya ekolo ya bokaboli malamumu misolo, etiami na boyangeli bwa Mbula Matari ya ekolo.

Na botalaka bonene mpe makambo ndenge na ndenge ma botomboli nkita mpe bomoi bwa bato maye Ekolo Nsomi ya Congo ezali kokutana na yango, mosali mibeko asali Lisanga lya nkita mpe lya bato liye lipesami lotomo ya kopesa makanisi ma mambi ma nkita mpe ma bato na Mokonzi wa Ekolo, na lingomba lya bantoma mpe lya Mbula Matari ya ekolo.

Mpo ya kobatela bonsomi bwa Ekolo Nsomi ya Congo, Mobeko Likonzi moye mponi bituluku mibale mpo ya lisalisi lya bonsomi bwa bato mingi mpenza Lisanga lya maponami na bonsomi lipesami seko manaka ma kobongisa maponami bakisa Lisanga linene lya lolaka, botali mpe bopanzi nsango, liye lizali na lotomo ya kopesa bonsomi mpe kobatela mambi na zulunalo mpe nzela inso ya bopanzi sango na bato banso engebene na botosi mibeko .

4 . MAMBI MA BOBONGOLI MOBEKO LIKONZI

Mpo ya kobatela mambi ma boyangeli ekolo mauti na bato, maye matiami na Mobeko Likonzi moye, zambi ya mikakatano mia bomoi bwa politiki mpe mia mbongwana ndenge na ndenge, mabongisi matali lolenge ya boyangeli ekolo mauti na bato, ya mobeko mwa boponi bwa bato banso, ya bingumba binso bimonana na Mbula Matari, ya motuya mpe eleko ya boumeli na mosala mwa Mokonzi wa Ekolo, ya bonsomi bwa bokonzi bwa kosambisa mpe kokata makambo, ya boyike bwa mangomba ma politiki mpe ma sendika, makoki ata moke te kobongwama.

Makanisi manene maye matali mobeko likonzi moye.
 Lingomba lya bantoma-babongisi mibeko balengeli ;
 Lingomba lya bantoma-basali mibeko bandimi ;

Bana Congo, na etuneli esalemi mwa.....kino baponi.
Mokonzi wa Ekolo asakoli Mobeko Likonzi moye motali :

EBANDELI :

Biso bana Nsomi ba Congo

Tosangani na ezaleli ya sika mpe ya kala na makanisi ma ntina ma bonsomi, ma bondeko, ma boyokani, ma bosembo, ma kimia mpe ma mosala;

Totondami na mposa se yoko ya kotonga na kati ya Afrika, ekolo yoko ya bosembo, ekolo ya makasi mpe bomengo etongami na bonsomi bwa politiki ya solo, ya nkita, ya boyokani bwa bato mpe ya mambi ma bonkoko;

Na botali bozangi bosembo mpe ndenge ya yango; bozangi kopesa bitumbu, kosala misala mpo ya libota lya yo moko, koluka se bandeko ba engumba ya yo, kosalela se bato ba monoko mwa yo, kotala se etuka ya yo mpe koluka kosomba bokonzi na ndenge ebele ya kobebisa ezaleli ya moto, izali ebandeli ya bokitisi ekolo.

Na bondimaka molende mwa biso mwa kobatela mpe mwa kolendisa bonsomi mpe bomoko bwa ekolo na botosi bizaleli bia bokeseni bwa biso mpe na bizaleli bilamu bia moto na moto.

Na bondimaka lisusu bobandemi mpe bokangemi bwa biso na masakoli ma molongo matali makoki ma bomoto, ba buku ya mibeko mia Afrika mitali makoki ma bomoto mpe ma bato, na boyokani bwa Lisanga lya bikolo binso, na botali makoki ma bilenge mpe ma basi, mingi mpenza na ntina ya bokokani bwa mobali mpe mwasi, na kati ya bituluka bia ekolo mpe na misala mia molongo mitali bobateli mpe botomboli makoki ma bato;

Na mposa ya komona bikolo bia Afrika bisangana mpe bisala esika moko mpo ya kotombola mpe kolendisa bomoko bwa Afrika na kati ya misala mia mabele ma Afrika, na botali bitando binene mpe bitando bike bia yango mpo ya kopesa makoki malamumu ma botomboli mpe bokolisi nkita ya bato ba Afrika;

Tomipesi na botomboli boyokani bwa ntina na bikolo bisusu mpe na bokutani bwa bato ba molongo, na botosi lolenge ya bato na bato, mpe mibeko mia bonsomi mpe botosi etando mobimba yaekolo yoko yoko;

Na bondimaka lisusu makoki ma biso na ngwi mayebani mpe ma seko mpo ya komibongisa na bonsomi mpe bokolisi lobiko ya biso ya politiki, ya nkita, ya bomoto mpe ya bonkoko na bwanya bwa biso bwa solo;

Na boyebi mpe bondimi komema mikumba mia biso liboso lya Nzambe, lya Ekolo, lya Afrika mpe lya molongo ;

Tosakoli polele na miso ma bato banso ete tondimi Mobeko Likonzi moye.

**ETENI YA YAMBO : MABONGISI MANENE
MOKAPO MWA YAMBO : MAMBI MA EKOLO MPE MA BOKONZI
MOLONGO MWA YAMBO : MAMBI MA EKOLO**

Atikele 1 :

Ekolo Nsomi ya Congo ezwami na ndelo ya ye ya mwa 30 sanza ya motoba mobu 1960, ekolo ya makoki, lipanda, bonsomi, ekangani mpe ekabwani te, ya bato, ya bokonzi bouti na bato mpe eponi eyamba yoko te.

Bendele ya yango ezali ya langi bule, eyemami na monzoto moko mwa langi ya mosaka na likolo lya nsonge ya loboko ya mwasi mpe ekabwani, banda nsonge ya nse ya loboko ya mwasi tee na nsonge ya likolo lya loboko ya mobali, na etate ya ngola elingami na bitate bike bia langi ya mosaka.

Mokano mwa ekolo mozali « *Bosembo, Boboto, Mosala* »

Bilembo bia ye bia bonsomi bizali na bikela biye : moto mwa nkoi molingami na loboko ya mwasi mpe ya mobali na mpembe ya nzoku mpe na likonga, nyonso efandi o likolo lya libanga.

Mosolo mwa ye motangemi « *Franc congolais* »

Lokota mpo ya mikanda mia Leta lozali « *lifalanse* »

Nkota mpo ya boyokani bwa bato ba ekolo izali kikongo, lingala, swahili, tshiluba. Leta akotombola nkota ina inso lolenge moko.

Nkota isusu ya ekolo itikali mabongi ma bonkoko bwa Congo maye Leta akobatela.

Atikele 2 :

Ekolo Nsomi ya Congo ekabwani na engumba ya Kinshasa mpe bingumba bia ntei 25 bipesameli makoki ma koyangela yango moko na mobeko.

Bingumba bina biango biye : Bas-Uele, Equateur, Haut –Lomami, Haut-Katanga, Haut-Uele, Ituri, Kasai, Kasai Oriental, Kongo Central, Kwango, Kwilu, Lomami, Lualaba, Lulwa, Mai-Ndombe, Maniema, Mongala, Nord-Kivu, Nord-Ubangi, Sankuru, Sud-Kivu, Sud Ubangi, Tanganyika, Tshopo, Tshuapa.

Kinshasa ezali mboka mokonzi ya ekolo mpe efandeli ya bituluku bia ekolo. Ezali na makoki ma engumba. Mboka mokonzi ekoki kotiamana na mboka esusu te se soki endimami na nzela ya etuneli.

Bokaboli misala kati ya Mbula Matari ya ekolo mpe bingumba bokosalema engebene na mitindo mia eteni ya IV ya Mobeko Likonzi moye.

Ndelo ya bingumba bia ntei mpe mboka mokonzi Kinshasa ikolobama na mobeko mosusu molimbolami malamumu.

Atikele 3 :

Bingumba mpe bituka biyangelami na Ekolo Nsomi ya Congo, bizwi makoki ma koyangela yango moko na mobeko mpe bikambemi na bato baye bazwami na bituka bike bia mboka. Bituka biina bia bonsomi bizali mboka mondele, komine, seketele mpe sefeli.

Bituka bizali na bonsomi bwa kokamba misala mia Leta mpe bizwi ndingisa ya bosaleli makoki ma nkita, ma bato, ma misolo ma nzebi to ma tekini.

Boyangeli, bobongisi mpe botambwisi bituka bozwi makoki ma komikonza, mpe boyokani bwa bango na Mbula Matari ya ekolo mpe bingumba bobongisami na mobeko mosusu molimbolami malamumu.

Atikele 4 :

Bingumba bia sika mpe bituka bikoki kobotama na bokati ndelo isusu to na bomisangisi engebene na makoki mazwami na Mobeko Likonzi mpe na mobeko-monene.

Molongo mwa mibale : Mambi ma bokonzi.

Atikele 5 :

Bokonzi bwa ekolo bozali na maboko ma bana Congo. Bokonzi bonso bouti na bato ba ekolo baye bazali kosalela yango na nzela ya etuneli to na maponami mpe lisusu na bantoma ba bango.

Lisanga lioko te lya bato to moto ata moko te akoki komipesa bokonzi to koyangela bwango.

Mobeko mokopesa ndenge ya kobongisa misala mia maponami mpe mia etuneli.

Boponi bozali mpo ya bato banso, lolenge moko mpe na bonkutu. Boponi bozali bwa semba to bwa semba te.

Engebene na meko ya atikele 72, 102, mpe 106 ya Mobeko Likonzi moye, baponi mpe baponami, na bolandi mobeko, bazali bana Congo banso, mobali mpe mwasi, bakokisi mpenza mibu zomi na mwambe mia mbotama mpe bazali na makoki ma mwana mboka mpe ma politiki.

Atikele 6 :

Bosali mangomba mayike ma politiki bondimami na Ekolo Nsomi ya Congo.

Mwana Congo nyonso oyo azali na makoki ma mwana mboka mpe ma politiki akoki kokela lingomba lya politiki to kokota na liye ye moko aponi.

Mangomba ma politiki makolanda boponi bwa bato banso, makokolisa boyebi mpe boteyi bato na maye matali ekolo. Bakomipesa mateya mpe bakosala na bonsomi misala mia bango na botosi mobeko, na botii kimia na ekolo mpe na mimeseno malamumu.

Mangomba ma politiki masengeli kotosa mibeko mia bokonzi bouti na bato botali mangomba mayike, bomoko mpe bokonzi bwa ekolo.

Mangomba ma politiki makoki kozwa mosolo polele mwa Leta mpo ya kofuta misala mia bango, mia maponami to misala misusu engebene na lolenge mobeko mobongisi.

Atikele 7 :

Moto moko te akoki kosala, ata mbala moko te, lingomba se yoko ya politiki na etando mobimba to na eteni yoko ya mabele ma ekolo.

Kosala lingomba se yoko ezali kobuka mobeko mwa koteka ekolo moye mobeko mokopesa etumbu.

Atikele 8 :

Bombanda bwa mangomba ma politiki bondimami na Ekolo Nsomi ya Congo. Makoki matali ezaleli, misala mpe boluki bowelani bokonzi na bonsomi, masengeli kotosama. Makoki mana masengeli kozwa ndelo bobele iye ipesami na mangomba manso mpe na misala mia politiki na Mobeko Likonzi moye mpe mobeko-monene.

Mobeko mwa kolimbola malamumu mokobongisa motindo bombanda bwa politiki bokosalema.

Atikele 9 :

Leta akolakisa bokonzi ntango inso, mingi mpenza na mabele, na nse ya mabele, na mai mpe na zamba, na likolo, na miluka, bibale mpe na mbu ya Congo mpe na etando ya mai monene ya Congo mpe na ngomba ya mokili.

Ndenge ya boyangeli mpe bopesi matomba na mabele ma Leta engebene na makanisi ma mokoloto moye mwa liboso ebongisami na mobeko.

MOKAPO MWA MIBALE : Mambi ma bonsomi

Atikele 10 :

Kozala mwana nsomi wa Congo ezali se moko mpe kaka yango moko. Bokoki kozala na momokano ata moke te na bonsomi bosusu.

Bonsomi bwa Congo bokoki kozala bwa libandela to bwa kozwa na moto ye moko.

Azali mwana Congo wa libandela, moto nyonso oyo azwami na bituka bia ekolo biye bato mpe mabele bakomaki Congo (lelo Ekolo Nsomi ya Congo) na lipanda.

Mobeko mwa kolimbola malamumu mokobongisa lolenge ya bondimi, ya bozwi, ya bozangi mpe ya bozongeli bonsomi bwa Congo.

**ETENI YA MIBALE : MAKOKI MA BOMOTO, BONSOMI BWA
SOLO MPE MISALA MIA MOTO MPE MIA LETA
MOKAPO MWA YAMBO : MAKOKI MA BATO MPE MA POLITIKI**

Atikele 11 :

Bato banso babotami na bonsomi mpe bakokani na limemia mpe na makoki.

Nzokande, kozala na makoki ma politiki, epesami se na bana Congo mei, longola se maye malobami na mobeko-monene.

Atikele 12 :

Bana Congo banso bazali ndenge moko liboso lya mobeko mpe bazali na makoki ndenge moko ya kobatelama na mibeko.

Atikele 13 :

Mwana Congo moko te akoki, na mambi matali boyekoli mpe bokoti na misala mia Leta, ata mbala moko te, kozala na bokeseni bouti na mobeko to na ekela yoko ya bokokisi mibeko, zambi ya mambi ma eyamba ya ye, ya libandela lya libota lya ye, ya ezaleli ya ye kati ya bato, ya efandeli ya ye, ya makanisi to ya mandimi ma ye ma politiki, ya loposo, ya ekolo eke , ya etuka, ya eteni eke ya bato bauti bonkoko moko to na lokota loko.

Atikele 14 :

Bakonzi ba Leta bakoluka kolongola bokeseni bonso botali mwasi mpe bobateli mpe botomboli makoki ma ye.

Bakokamata na bisika bia misala minso, lokola bisika bia bana mboka, bia politiki, bia nkita, bia bato mpe bia bonkoko, meko inso ibongi mpo ya botomboli bwa solo mpe mpo ya bokotisi mwasi na mambi ma bobongisi ekolo.

Bakokamata meko inso mpo ya kosukisa ndenge inso ya koluka mwasi na makasi na esika ya mosala to na ezaleli ya ye moko.

Mwasi mpe azali na makoki ma komonana ndenge moko na kati ya bituluku bia ekolo, bia bingumba mpe bia bituka.

Leta akobatela na misala, bokokani bwa mobali mpe mwasi na bituluku biye bilobami. Mobeko mokopesa nzela ya bosaleli makoki maye.

Atikele 15 :

Bakonzi ba ekolo bakoluka kosukisa bobundisi mwasi na ndenge ya kosangisa na ye nzoto na makasi, bosangisi boye bokomi lokola mbeli ya bobebisi mpe bokaboli mabota.

Engebene na boyokani mpe mibembano o kati ya bikolo, bosangisi nzoto na makasi bosalemi na moto nyonso, zambi ya kobebisa, ya kokabola libota mpe ya kolimwisa bato bayike, bomonani lokola mbeba ya koboma mokili, boye bokozwa etumbu lolenge mobeko motindi.

Atikele 16 :

Moto nyonso asengeli na limemia. Leta azali na lotomo ya kotosa mpe ya kobatela ye.

Moto nyonso asengeli na bomoi, na mobimba mwa nzoto mpe botomboli bomoto bwa ye na botosi mobeko, na kimia ya ekolo, na makoki ma moninga mpe na mimeseno malamumu.

Moto moko te akoki kozala moumbu to na ezaleli ya boumbu.

Moto moko te akoki kozala na ezaleli ya mpasi, ya bonyama to ya kopesa moto nsoni.

Moto moko te akoki kosala mosala na makasi to kotindama na makasi.

Atikele 17 :

Bonsomi bwa moto bobatelami. Bozali bwa motindo, bwa bozali na yango, bwa bolongoli te.

Moto moko te akoki kokangema to kokota boloko bobele engebene na mobeko mpe na lolenge mobeko mozali kotinda.

Moto moko te akoki kolandema na bazuzi mpo ya likambo moko to mpo ya libunga liye lizali lya kobuka mobeko te ntango likambo lisalemi mpe ntango bazuzi bakati likambo.

Moto moko te akoki kokota boloko mpo ya likambo moko to mpo ya libunga liye lizali lya kobuka mobeko te ntango likambo lisalemi mpe ntango bazuzi bakati likambo.

Bakoki kopesa moto etumbu ya koleka te bobele eye epesami ntango moto abuki mobeko.

Bakotika kopesa etumbu ntango, engebene na mobeko mokobima nsima ya bosambisi likambo :

- etumbu esila kolongwa
- likambo liye lipesi etumbu lizali lisusu lya etumbu te.

Soki bakutoli etumbu engebene na mobeko mokobima nsima ya bosambisi, etumbu ekopesama engebene na mobeko mwa sika.

Likambo lya kosambisa moto litali moto ye moko. Moto moko te akoki kokangema to kokota boloko mpo ya likambo litali moto mosusu.

Moto nyonso afundami na likambo, azali naino na elonga tee soki mabe ma ye mamonani nsima ya bosambisi bwa nsuka.

Atikele 18 :

Moto nyonso akangemi asengeli na lombangu koyeba ntina ya bokangemi bwa ye mpe makambo manso bafundi ye, nyonso wana na lokota loye azali koyoka. Bakonzi babateli mibeko basengeli koyebisa ye na lombangu makoki ma ye.

Moto nyonso bakangi asengeli koyebisa na lombangu libota lya ye to komona mosambeli wa ye.

Bokangemi bwa liboso bokoki koleka ngonga ntuku minei na mwambe te. Nsima ya ngonga ena, basengeli kotika mokangemi ona to komema ye na maboko ma bakati makambo ba solo.

Mokangemi nyonso asengeli kozwa libateli lya bomoi bwa ye, bokolongonu bwa nzoto ya ye, bwa molimo mpe bomoto bwa ye.

Atikele 19 :

Moto moko te akoki kolongwa to koluka kobongola makanisi matali bondimi bwa ye na zuzi oyo mobeko motindi amona ye.

Moto nyonso azali na makoki ete likambo lya ye lisambisama na eleko elamu ya mikolo mikoki na zuzi oyo ayebi solo masambisi mabongisami.

Makoki ma koluka mosambeli mabongisami mpe mabatelami.

Moto nyonso azali na makoki ma kosamba ye moko to koluka mosambeli oyo aponi, yango mpenza na biteni binso bia bosambisi, banda mituna mia bazuzi mpe boyebi makambo liboso, na esambeli ya nse.

Akoki mpe lisusu kozala na mosambeli liboso lya misala mia bokengi.

Atikele 20 :

Makita ma bosambisi na ndako ya basambisi mpe bakati makambo makosalema polele o miso ma bato banso longola se soki bolobeli polele bona bokoki kobimisa likama na efandeli ya bato to na mimeseno malamumu. Na yango, ndako ya bakati makambo ekokata likambo na bonkutu.

Atikele 21 :

Lisambisi nyonso lisengeli likomama na mokanda mpe liyebana ntina. Likosakolama o miso ma bato banso.

Ndingisa ya kosenga bosambisi mbala esusu endimami mpe ebatelami na moto nyonso. Ndingisa ena ekosalema ndenge mobeko mobongisi.

Atikele 22 :

Moto nyonso azali na makoki ma bonsomi bwa makanisi ma ye, ma mambi ma motema mpe ma eyamba.

Moto nyonso azali na makoki ma kolakisa eyamba ya ye to bondimi bwa ye, ye moko to na baninga, polele to na bonkutu, na losambo, na mateya, na bisaleli, na bokokisi milulu mpe ezaleli ya bomoi bwa eyamba engebene na botosi mibeko, kotia kimia na mimeseno malamumu mpe botosi makoki ma baninga.

Mobeko mokolimbola ndenge ya bosaleli bonsomi bona.

Atikele 23 :

Moto nyonso azali na bonsomi bwa koyebisa makanisi ma ye.

Likoki liye lipesi bonsomi bwa bobimisi makanisi ma moto to bondimi bwa ye, mingi mpenza na maloba, kokoma mpe na bilili, engebene na botosi mobeko, na kimia ya mboka mpe mimeseno malamumu.

Atikele 24 :

Moto nyonso azali na makoki ma boyebi nsango.

Bonsomi botali bokomi mpe bopanzi nsango, bonsomi bwa boyebi nsango mpe bobimisi nsango na ladio mpe na etando eke, bokomi nsango to nzela esusu ya kopanza nsango ibatelami engebene na botosi kimia ya mboka, mimeseno malamumu mpe makoki ma baninga.

Mobeko mokolimbola malamumu bizaleli bia mosala mwa bonsomi bona.

Misala mia bopanzi nsango, mia boyoki, mia botali mpe mia bokomi, misalemi na Leta mitali ekolo, mpe boyingeli o misala mina, bopesami lolenge moko na mangomba ma politiki mpe ma bato. Ezaleli ya misala mia bapanzi nsango ba leta esalami na mobeko mokobatela bosolo, bosembo mpe boyike bwa makanisi na bosaleli mpe bopanzi nsango.

Atikele 25 :

Bonsomi bwa masanga ma kimia bosalemi na mindoki te bondimami engebene na botosi mobeko, kimia ya mboka mpe mimeseno malamumu.

Atikele 26 :

Bonsomi bwa kosangana polele mpe kotambola ya bato na nzela bondimami.

Masangani manso makosalema na nzela ya Leta to polele na libanda, makosenga na basali masangani mana bayebisa na mokanda, bakonzi ba Leta batali makambo mana.

Moto moko te akoki kokende na makasi na masangani mana .
Mobeko mokoyebisa ndenge ya bosaleli yango.

Atikele 27:

Mwana nyonso wa Congo azali na makoki ma kotinda mokanda mwa botuni likambo ye moko to na baninga epai ya mokonzi oyo akozongisa eyano nsima ya sanza misato.

Moto moko te akoki kokangema, ata ndenge nini, mpo ya likanisi liye azwi.

Atikele 28 :

Moto moko te akoki kondima etinda eye mobeko momoni mabe. Moto nyonso, mosali nyonso wa Leta akoki kotosa etinda eye azwi te soki etinda azwi ekobebisa lokumu ya makoki ma moto mpe bonsomi bwa bato mpe mimeseno malamumu.

Elembo ya etinda ebe, etali moto oyo aboi kondima etinda ena.

Atikele 29 :

Moto moko te akoki kokota na nko na lopango ya moninga.

Moto moko te akoki kokotisa na nko bato na lopango ya moninga to koluka koyeba mambi mazali na kati na yango. Akoki kokota bobele na ndenge mpe na lotomo mobeko mozali koyebisa.

Atikele 30 :

Moto nyonso afandi na kati ya ekolo, azali na makoki ma kotambola bo elingi ye, kotonga ndako ya ye, kotika mpe kozongela yango, engebene na ndimbola ya mobeko.

Bakoki kobengana mwana Congo moko te na mboka ya ye to kotinda ye na makasi na ekolo esusu to koyebisa ye akenda kofanda na ndako ye ameseni te.

Atikele 31 :

Moto nyonso azali na makoki ma botosi bomoi bwa ye, botosi bonkutu bwa mikanda mia ye, bozwi mpe botindi nsango na mopepe to nsango isusu ndenge na ndenge. Moto moko akoki kobebisa makoki mana te bobele soki mobeko motindi.

Atikele 32 :

Mopaya nyonso azwami na kati ya ekolo, engebene na mibeko, asengeli kobatelama lokola bato banso mpe kobatela biloko bia ye engebene na boyokani mpe mibeko.

Asengeli kotosa malamumu mibeko mpe mitindo mia ekolo.

Atikele 33 :

Makoki ma komibomba na kimia na Ekolo Congo mandimami.

Ekolo Nsomi ya Congo ekopesa, engebene na bokengi bwa ekolo, bomibombi na kimia na mabele ma Ekolo, na bapaya baye babangani to banyokwami mpo ya makanisi ma bango na bikolo bauti, boyambi bwa bango loposo ya bango, ekolo, mboka, lokota to na misala mia bango mpo ya bolamu bwa bonsomi mpe bobateli makoki ma bato, ma bana mboka, engebene na mibeko mpe mitindo mia sika.

Epekisami na moto nyonso azwi makoki ma bomibombi na kimia awa na Ekolo, asala misala mia kokotisa mikakatano na Ekolo ya ye ya mbotama to ekolo esusu uta mabele ma Ekolo Nsomi ya Congo.

Bakoki kozongisa na bakonzi ba ekolo esusu bato baye bakimi ekolo ya bango te, ekolo eye enyokoli mpe ebengani bango.

Ata mbala moko te, bakoki kozongisa moto na ekolo eye likama lia bonyokoli lizali kozila ye, bitumbu to misala mabe mia nsoni mpe mizangi bomoto.

Mobeko mokolimbola misala mia makoki mana.

MOKAPO MWA MIBALE : MAKOKI MA NKITA MA BATO MPE MA BONKOKO

Atikele 34 :

Bozwi ya yo moko bosengeli kotosama makasi.

Leta ekobatela makoki ma kozala nkolo ya eloko, yo moko to lisanga, eloko eye ozwi engebene na mobeko to na bonkoko.

Leta ekolendisya mpe ekokengela misolo mizwami na bato, bana mboka mpe bapaya.

Bakoki kobotola moto moko te eloko ya ye se soki mpo ya misala mia mboka mpe liboso bakozongisela moto ona mosolo mwa solo engebene na motindo mobeko motiami.

Bakoki kokanga biloko bia moto te se soki mokano mozwami na zuzi oyo ayebi malamumu likambo lina.

Atikele 35 :

Leta ekobatela makoki ma makanisi ma moto ndenge moko na bana mboka mpe bapaya.

Ekolendisya mosala moko mwa mombongo, mwa ntoki mpe misala mia maboko misalami na bana Congo mpe ekobatela mpe ekotombola bwanya mpe nzebi ya ekolo.

Mobeko mokolimbola misala mia makoki mana.

Atikele 36 :

Mosala mozali makoki mpe esengeli motosama mpo ya mwana moko moko wa Congo.

Leta ekobatela makoki ma mosala, ekobatela bozangi mosala mpe lifuta lilongobani mpe likoki kosepelisa mosali mpe libota lya ye, lobiko lokoki na bomoto bwa solo, bakisa makoki masusu ma moto matali mbongo ya epaso mpe lifuta likobikisa ye na bomoi bwa ye.

Moto moko te akoki kotiolama na mosala mwa ye zambi ya epai auti, mpo azali mobali to mwasi, mpo ya makanisi ma ye , mpo ya biyamba bia ye to mpo ya makoki ma nkita ya ye.

Mwana Congo nyonso azali na makoki mpe na motindo mwa kosalisa na mosala mwa ye mwa bobongisi mpe bokulaka bwa ekolo.

Mobeko mokobimisa ezaleli ya basali mpe mokopesa bokesani bwa solo botali eyangeli ya mibeko mia misala ndenge na ndenge mpe bosaleli mosala na bosengi mikanda mia boyekoli boke to bonene.

Mabongisi ma kati mpe botambwisi mambi ma misala ndenge na ndenge makosalema na bonsomi.

Atikele 37 :

Leta ekobatela bonsomi bwa masanga. Leta ekosala na masanga maye makotombola bomoi bwa bato, nkita, nzebi, ezaleli malamumu, mambi ma milimo mia bato mpe bobokoli bana mboka ya basi mpe ya mibali.

Boyokani bona bokoki kosalema na lolenge ya bopesi mosolo.

Mobeko mokolimbola ndenge misala mikosalema na bonsomi.

Atikele 38 :

Bonsomi bwa sendika boyebani mpe bondimami.

Bana Congo banso bazali na makoki ma kosala sendika to ma komikotisa na sendika alingi engebene na mitindo mia mobeko.

Atikele 39 :

Likoki lya kotika mosala mpo ya ntango eke liyebani mpe lindimami.

Likoki lina likosalema lolenge mitindo mitiami na mobeko moye mokoki kopekisa to kokutola esaleli ya misala mia basoda mpe mia bokengi to bisaleli binso to na misala minso mia mboka mizali na mbano inene mpo ya ekolo.

Atikele 40 :

Moto nyonso azali na likoki ya kobala moto aponi, azala mobali mpo ya mwasi, mwasi mpo ya mobali, mpe basala libota.

Libota, eteni eke mpe ya ntina ya lisanga lia bato, libongisami na lolenge ya kobatela bomoko, ya kouwela mpe ya kobatelama. Litiami na bobateli bwa bakonzi ba ekolo.

Bopeto mpe bobokoli bwa bana bozali mpo ya baboti, likoki mpe mobeko bakosala na bokengi mpe na lisalisi lya bakonzi ba ekolo.

Bana basengeli kosalisa baboti ba bango.

Mobeko mokopesa mitindo mia libala mpe mabongisi ma libota.

Atikele 41 :

Mwana moke azali moto nyonso, mobali to mwasi, oyo akokisi naïno mibu zomi na mwambe ya mbotama te.

Mwana moke nyonso asengeli koyeba nkombo ya tata mpe mama wa ye.

Azali lisusu na likoki lya mposa ya kobatelama na libota lya ye, na bato mpe na bakonzi ba ekolo.

Koboya mpe konyokola bana lokola koluka na libala mwana moke, kobebisa nzoto ya ye mpe kofunda ye azali ndoki ipekisami mpe ikozwa etumbu engebene na mobeko.

Baboti basengeli kosalisa bana ba bango mpe kobatela bango na bikela binso bia makasi na kati to na libanda lya libota.

Bakonzi ba ekolo basengeli kobatela bana na makama mpe kobimisa liboso lya bazuzi, bato banso mpe baninga ba bango baye babebisi bana na makambo mabe.

Ndenge isusu ya mambi mabe ma kobebisa bana bake ikozwa bitumbu engebene na mobeko.

Atikele 42 :

Bakonzi ba ekolo basengeli kobatela bilenge na maye matali bokolongonu bwa nzoto ya bango, ya bobokoli mpe bokolisi mobimba mwa bango.

Atikele 43 :

Moto nyonso asengeli koyekola na kati ya eteyelo. Boyekoli bona bokosalema na biteyelo bia ekolo.

Biteyelo bia ekolo bikabwani na matangisi ma leta mpe matangisi ma bato mayebani na Leta.

Mobeko mokoyebisa mitindo mia kokela mpe mia kotambwisa biteyelo bina.

Baboti bazali na ndingisa ya kopona lolenge ya mateya, bana ba bango bakoki kozwa.

Botangi kelasi bwa yambo bosengeli makasi mpo ya bana banso mpe bokofutama te na biteyelo bia Leta.

Atikele 44 :

Bolongoli boyinga bozali mobeko mosengeli mpo ya ekolo, boye Mbula Matari esengeli kobongisa manaka ma ntina.

Atikele 45 :

Kotanga kelasi ekosalema ndenge moto alingi.

Kasi bakonzi ba ekolo basengeli kolandela yango engebene na mitindo mobeko mosalemi.

Moto nyonso asengeli kokota na biteyelo bia botangi kelasi na ekolo mpe bakoki kopekisa moto te na ntina ya esika auti, ya loposo, ya eyamba,

ya kozala mobali to mwasi, ya ezaleli ya ye ya nzoto, ya molimo to ya biyokeli bia ye engebene na makoki ma ye.

Biteyelo bia boyekoli bia ekolo bikoki, elongo na bakambi ba biyamba, kopesa na bayekoli bake ba bango, na bosengi bwa baboti, mateya malongobani na boyambi bwa bango.

Bakonzi ba ekolo bazali na lotomo ya kotombola mpe kobatela, na botangi kelasi, bobokoli, mpe bopanzi nsango, botosi makoki na mwana mboka malobami na Mobeko Likonzi moye.

Bakonzi ba ekolo bazali na lotomo ya bopanzi nsango mpe boteyi bwa Mobeko Likonzi, Lisakoli lya molongo litali makoki ma moto, Buku ya bana ba Afrika etali makoki ma moto mpe ma bikolo mpe boyokani na bikolo mpe molongo mobimba botali makoki ma moto mpe likoki lya molongo maye mandimami.

Leta asengeli kokotisa makoki ma moto na manaka manso ma biteyelo bia basoda, bapulusi mpe misala mia bokengi.

Mobeko mokotia mitindo, mokosalela atikele eye.

Atikele 46 :

Likoki lya mambi ma bonkoko, ma bato, bonsomi na bwanya bwa bokeli mpe bwa ntoki mpe boye bwa nzebi mpe misala mia botuli mindimami engebene na botosi mobeko, kimia na mboka mpe mimeseno malamau.

Makoki ma mokomi mikanda mpe ma nkolo makanisi ma bwanya mandimami mpe mabatelami na mobeko.

Na misala mia ye nyonso, Leta esengeli koyeba bokeseni bwa bonkoko kati ya bato ba ekolo.

Ekobatela biloko bia bonkoko bia ekolo mpe ekobongisa botomboli bwa bango.

Atikele 47 :

Likoki lya bokolongonu bwa nzoto mpe lya bokengi bwa biloko bia bolei lindimami.

Mobeko mokolimbola makoki ma ntina mpe mitindo mia bobongisi bokolongonu bwa nzoto mpe bokengi bwa biloko bia bolei.

Atikele 48 :

Likoki lya kozala na ndako elongobani, likoki ya kozwa mai ma peto mpe lotiliki, liyebani. Mobeko mokolimbola mitindo mia misala mia makoki mana.

Atikele 49 :

Mobange mpe ebosono bazali na makoki masengelami ma bobatelami engebene na mposa ya nzoto ya bango, ya bwanya mpe ezaleli elamu.

Leta ezali na lotomo ya kotombola boyingeli bwa ebosono na kati ya misala mia ekolo, mia bingumba mpe mia bituka.

Mobeko mwa kolimbola malamumu mokobongisa mitindo mia bosaleli likoki lina.

MOKAPO MWA MISATO : MAKOKI MA BATO BANSO.**Atikele 50 :**

Leta ekobatela makoki mpe mbano ya solo ya bana Congo baye bazali na kati ya mboka to na mboka bapaya.

Engebene na bosalisani mpe bobembani, mopaya nyonso afandi mpe alandi mibeko mia ekolo, akozwa makoki mpe bonsomi lokola mwana Congo longola se makoki ma politiki.

Mopaya akobatelama ye na biloko bia ye lokola bato banso engebene na mayokani mpe mibeko.

Asengeli kotosa malamumu mibeko mpe mitindo mia ekolo.

Atikele 51 :

Leta ezali na mosala mwa kobatela mpe kotombola boyokani bwa kimia mpe bwa esengo na mangomba manso ma bato ba ekolo.

Ezali lisusu na mosala mwa kobatela mpe kotombola mangomba ma bato maye mazangi makasi mpe mangomba make ma bato.

Ekokengela botombwani bwa bango.

Atikele 52 :

Bana Congo banso basengeli na kimia mpe na bokengi banda na kati ya ekolo tee na bikolo bia bapaya.

Moto moko te to lingomba lya bato bakoki kozwa eteni ya mabele ma ekolo te lokola esika ya bobandi misala mia bitumba to mia kokweisa na makasi ekolo Congo to ekolo esusu.

Atikele 53 :

Moto nyonso azali na makoki ma kobika na esika ya bopeto mpe ya esengo mpo ya botombwami bwa ye mobimba.

Azali na lisengeli ya kobatela yango.

Leta ekobatela esika ya bofandi bwa bato mpe bokolongonu bwa nzoto.

Atikele 54 :

Ndenge ya kotonga izini, ya kobomba biloko bia bosangisi, ya kotumba mpe kolongola mpumbulu ya ngenge, ya bosoto bwa bitando, to ya ngenge iuti na izini minene to ya misala mia maboko mizali na mabele ma ekolo ibongisami na mobeko.

Botii bosoto bonso na bitando to bobebisi bouti na mosala mwa nkita esengeli kofutama to kobongisa yango.

Mobeko mokotia lolenge ya meko ya bozongisi, bobongisi mpe bosaleli mitindo mina.

Atikele 55 :

Bokatisi ekolo, boyingisi biloko bia boteki, bobombi biloko, bokundi, bosopi bosoto na mai manene ma mbu mpe bisika bia mai monene mazali na eyangeli ya ekolo, bopalanganyi na ntaka ya likolo mpumbulu ya ngenge, bosoto botondi na ngenge to biloko bisusu bia likama biuti to te na bapaya ezali kobuka mobeko mokopesa etumbu.

Atikele 56 :

Ekela nyonso, limbembano nyonso, boyokani bonso, bobongisi to likambo lisusu nyonso likoki, na likama, kozangisa ekolo na bato to masanga ma bato, nyonso to yoko ya makoki ma bango ma bobiki, mauti na nzela ya misolo mia bango to na bokulaka bwa mabele ma bango, engebene na mabongisi ma bango matali bopanzi nkita, emonani lokola ekela ya moyibi eye epesami etumbu na mobeko.

Atikele 57 :

Bikela bia atikele 56 mpe bomeki kosala yango, ata ndenge nini ya bosaleli yango, soki biuti na moto oyo azali na bokonzi, bikozwa etumbu lokola moto abuki mobeko mwa boteki mboka.

Atikele 58 :

Bana Congo banso basengeli kozwa mpe kosepela na mabongisi to na bokulaka bwa ekolo.

Leta ezali na mosala mwa kobongisa bosepeleli bwa bato.

Atikele 59 :

Bana Congo banso basengeli kozwa mpe kosepela na mabongi malamumu masangisi molongo mobimba.

Leta ezali na lotomo ya kobongisa bosepele bona bwa bato engebene na mabongi ma molongo.

Atikele 60 :

Botosi ma makoki ma moto mpe bonsomi bwa ntina bobongisami na Mobeko Likonzi, mpe botali bakonzi ba ekolo mpe bato banso.

Atikele 61:

Mbala ata moko te mpe ata soki boyangeli mboka na makasi bopesami na basoda to boyangeli bwa makasi bopesami na Mbula Matari engebene na atikele 87 mpe 88 ya Mobeko Likonzi moye, makoki mpe mitindo mia ntina mipesami awa mikoki koboyama na moto te :

- likoki mpo ya bomoi ;
- epekisami konyokola mpe kopesa bitumbu to misala mabe mizangi bomoto to mikopesa moto nsoni ;
- boumbu bopekisami mpe misala mia yango ;
- bolandi mibeko na bosembo ntango ya mabunga mpe bitumbu ;
- makoki ma kosamba mpe likoki lya kotuna basambisa lisusu likambo;
- epekisami kokotisa moto na boloko mpo ya nyongo ;
- bonsomi bwa makanisi, bwa boyebi mpe bwa eyamba.

MOKAPO MWA MINEI : NTOMO YA MWANA MBOKA**Atikele 62 :**

Moto moko te akoki koloba ayebi mobeko te.

Moto nyonso asengeli kotosa Mobeko Likonzi mpe kolanda mibeko mia ekolo.

Atikele 63 :

Mwana Congo nyonso azali na likoki mpe na lotomo lonene ya kobatela ekolo mpe mobimba mwa etando ya yango ntango ya mikakatano to soki ekolo esusu etumoli yango.

Bokoti na mosala mwa soda na makasi bokoki kosalema engebene na mitindo mindimami na mobeko.

Mokonzi nyonso wa ekolo, wa engumba, wa etuka mpe wa bonkoko, asengeli kobatela bomoko bwa ekolo mpe mobimba mwa yango, soki esalemi bongo te, ezali mbeba ya koteka ekolo.

Atikele 64 :

Mwana Congo nyonso asengeli kopekisa moto nyonso to lingomba lya bato likamata bokonzi na makasi to liyangela yango na bobebisi mabongisi ma Mobeko Likonzi moye.

Lolenge nyonso ya bokweisi ekolo na makasi ezali mbeba enene etali Ekolo mpe Leta. Etumbu ekopesama engebene na mobeko na lolenge nyonso lona.

Atikele 65 :

Mwana Congo nyonso asengeli kotosa na bosembo misala mia ye liboso ya Leta. Asengeli lisusu kofuta mpako mpe ntako ya ye.

Atikele 66 :

Mwana Congo nyonso asengeli kotosa mpe kotia bokeseni te kati ya bana mboka banso, asengeli mpe kozala na bango na boyokani boye bokobatela, bokotombola mpe bokolendisa bomoko bwa ekolo, botosi mpe bondimami epai na epai.

Azali lisusu na lotomo ya kobatela mpe kolendisa bosalisani bwa ekolo, mingi mpenza soki ekolo ezali na mikakatano.

Atikele 67 :

Mwana Congo nyonso azali na lotomo ya kobatela bozwi bouti na mosala mwa ye moko, biloko mpe matomba ma ekolo mpe kotosa bozwi bwa bato.

**ETENI YA MISATO : LIBONGISI MPE EYANGELI YA BOKONZI
MOKAPO MWA YAMBO : BITULUKU BIA EKOLO**

Atikele 68 :

Bituluku bia ekolo biango biye

- Mokonzi wa Ekolo
- Lingomba lya basali mpe babongisi mibeko lya ekolo.
- Mbula Matari
- Ndako ya basambisi mpe bakati makambo

**MOLONGO MWA LIBOSO : BOKONZI-BOYANGELI
LISAKOLI LYA LIBOSO : Mambi ma Mokonzi wa Ekolo.**

Atikele 69 :

Mokonzi wa Ekolo azali moyangeli wa Leta. Azali kolakisa ekolo mpe azali elembo ya bomoko bwa ekolo.

Akokengela botosi Mobeko Likonzi.

Akobatela na ndenge ya ye ya bokati makambo, misala, mokolo na mokolo, mia bokonzi bwa ekolo mpe bituluku mpe botambwisi misala mia Leta.

Azali mobateli wa lipanda lya ekolo, wa mobimba mwa etando ya ekolo, wa bonsomi bwa ekolo mpe wa botosi mibembano mpe boyokani na molongo.

Atikele 70 :

Mokonzi wa Ekolo aponami semba na bato banso mpo ya eleko ya mibu mitano eye akoki kozongela se mbala yoko.

Na nsuka ya bokonzi bwa ye, Mokonzi wa Ekolo akokoba kosala mosala tee ntango bakofandisa na ebonga Mokonzi wa Ekolo wa sika aponami.

Atikele 71:

Mokonzi wa Ekolo aponami soki akokisi ndambo enene ya maponami ma bato baponi. Soki ndambo ena ezwami te na mbala ya yambo ya maponami, bakosala, nsima ya mikolo zomi na mitano, boponami bwa mbala ya mibale.

Na mbala ya mibale, baponami babale mpamba baye bazwaki bilembo biyike bia bato na mbala ya liboso, bakomibisa na maponami.

Soki liwa, bopekisi to boboyi bwa moko to moto mosusu wa baye babale baponami, baye balandi na molongo mwa mbala ya liboso, bakobima na maponami ma mbala ya mibale.

Bakoloba alongi na mbala ya mibale, moponami oyo azwi ndambo enene ya bilembo bia motuya mwa bato bamikomisaki na maponami.

Atikele 72 :

Moto moko te akoki koponama Mokonzi wa Ekolo soki akokisi mambi maye te :

- kozala mwana nsomi wa Congo wa libandela ;
- kozala na mibu mia mbotama banda ntuku misato,
- kozala na makoki manso ma bato mpe ma politiki ;
- kozala na moko mambi ma boboyi te maye makomami na mobeko wa maponami.

Atikele 73 :

Milulu mya boponi Mokonzi wa Ekolo mibiangami na Lisanga lya maponami ma ekolo mikolo ntuku libwa liboso ete eleko ya mosala mwa Mokonzi wa Ekolo wa kala mokoka kosila.

Atikele 74 :

Mokonzi wa Ekolo oyo aponami akobanda mosala sima ya mikolo zomi miye mikolanda bosakoli motuya mwa bilembo bia nsuka bia maponami ma Mokonzi wa Ekolo. Liboso lya kobanda mosala mwa ye , Mokonzi wa Ekolo akolapa ndayi liboso lya Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi lolenge loye :

« *Ngai..... mophonami Mokonzi wa Ekolo Nsomi ya Congo, nazali kolapa ndai enene liboso lya Nzambe mpe lya Ekolo ete :*

- *nakosala mpe nakobatela Mobeko Likonzi mpe mibeko mia Ekolo ;*
- *nakobatela lipanda mpe mobimba mwa etando ya Ekolo ;*
- *nakobatela bomoko bwa Ekolo ;*
- *nakomitika komikamba se na mambi matali matomba ma bato banso mpe botosi makoki ma moto ;*
- *nakomipesa na makasi manso mpo ya botomboli nkita ya bato banso mpe kimia , nakosala na bosembo lokola mosali molamu wa bato na misala minene miye bapesi ngai ».*

Atikele 75 :

Soki bokonzi botikali mpamba mpo ya liwa, koboya to mpo ya likambo lisusu lipekisi ye libela asala mosala, misala mia Mokonzi wa Ekolo, longola se misala miye mikomami na atikele 78, 81, 82, mikosalema na eleko ekuse na Mokonzi wa bantoma - babongisi mibeko.

Atikele 76 :

Botikali mpamba bwa ebonga ya Mokonzi wa Ekolo bosakolami na Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi na bosengi bwa Mbula Matari.

Mokonzi wa Ekolo akosala na eleko ekuse ena, akobongisa misala mia maponami ma Mokonzi wa sika wa Ekolo na bolandi makoki mpe bileko bibongisami na Mobeko Likonzi.

Soki bokonzi botikali polele to soki mikakatano mipekisi mosala mwa ye libela, milobami na Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi, liponami lya Mokonzi wa ekolo wa sika likosalema na bobiangi bwa Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi, mikolo ntuku motoba koleka te mpe na nse ya mikolo ntuku libwa nsima ya kosalela boponi bwa bokonzi to bosakoli bwa mikakatano mipekisi mosala libela.

Soki eleki ndelo, Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ekoki, na nzela ya Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi, kobakisa mikolo nkama na ntuku mibale koleka.

Mokonzi wa Ekolo oyo aponami akobanda eleko ya mosala mwa sika.

Atikele 77 :

Mokonzi wa Ekolo akopesa nsango na ekolo.

Akoloba na biteni bia lingomba lya bantoma ba Ekolo na nzela ya nsango iye akotanga to akopesa batanga mpe ikoki kosenga mituna te.

Akoloba lisukulu mbala moko na mobu, liboso lya mangomba ma bantoma-basali mpe bantoma- babongisi mibeko basangani na likita linene, lisukulu litali esaleli ya ekolo.

Atikele : 78 :

Mokonzi wa Ekolo akolubola Minisele wa yambo auti kati ya ndambo enene ya bantoma ba ekolo nsima ya bokutani na bango. Akosilisa misala mia ye nsima ya bozwi mokanda mwa bomilongoli mouti na Mbula Matari.

Soki ndambo enene ena ezali te, Mokonzi wa Ekolo akoki kopesa lotomo na moto mosusu oyo akososola na kati ya lisanga linene ya mangomba masusu.

Lotomo lona ya kobelela, lozali na mikolo ntuku misato miye moto ona akoki kozongela bobele mbala yoko.

Mokonzi wa Ekolo akolubola bakambi basusu ba Mbula Matari mpe akosilisa misala mia bango na bosengi bwa Minisele wa yambo.

Atikele 79 :

Mokonzi wa Ekolo akobengisa mpe akokamba Lisanga lya Baminisele. Soki azali te, Minisele wa yambo akokamba makita mana.

Mokonzi wa Ekolo akosakola mibeko-minene engebene na mitindo mibongisami na mambi mazwami na Mobeko Likonzi.

Akobimisa mibeko na nzela ya mobeko-ekolo.

Mibeko-ekolo minso mia Mokonzi wa Ekolo mikokani te na miye mibongisami na atikele 78 mokoloto mwa yambo 80, 84 mpe 143, mikotiana lisusu maboko na Minisele wa yambo.

Atikele 80 :

Mokonzi wa Ekolo akolubola na nzela ya mobeko-ekolo bakambi ba bingumba mpe balandi ba bango baponami, na ntaka ya mikolo zomi na mitano engebene na atikele 198.

Atikele 81 :

Engebene na mitindo misusu mia Mobeko Likonzi, Mokonzi wa Ekolo akolubola, akolongola na misala mpe, ntango mosusu, akobengana libela, na bosengi bwa Mbula Matari, bondimami na lisanga lya baminisele :

- Bantoma mpe batindami banene na bikolo bisusu
- Bakonzi banene ba mampinga ma basoda, nsima ya boyokani bwa lisanga linene lya politiki ya mampinga ma basoda ;
- Mokonzi wa yambo wa mampinga, balandi ba ye mpe bakambi ba misala minene mia basoda, nsima ya boyokani bwa lisanga linene lya politiki ya mampinga ma basoda;
- Bakonzi banene ba misala mia Leta ;
- Bakambi ba misala mpe ba ndako inene ya Leta
- Bayangeli kompani ya leta mpe ba misala ndenge na ndenge ya Leta, longola se bakalaki batali bokoti mpe bobimisi mosolo mwa kompani

Mibeko-ekolo mia Mokonzi wa Ekolo mitali likambo liye mikotiana lisusu maboko na Minisele wa yambo.

Atikele : 82 :

Mokonzi wa Ekolo akolubola, akolongola na misala mpe, ntango mosusu, akobengana libela na nzela ya mobeko-ekolo bazuzi bakati mpe basambisi makambo, na bosengi bwa Lisanga linene lya mambi matali bosembo.

Mibeko-ekolo milobami na mokoloto mwa likolo mikotiana maboko na Minisele wa yambo .

Atikele 83 :

Mokonzi wa Ekolo azali moyangeli monene wa mampinga ma basoda.

Akoyangela Lisanga linene lya politiki ya mampinga ma basoda.

Atikele 84 :

Mokonzi wa Ekolo akolatisa mpete ya bokonzi na ndako ya palata mpe bilembo engebene na mobeko –monene.

Atikele 85 :

Soki makambo mabe mabimisi mikakatano mia mbalakaka miye mibebisi bonsomi to mobimba mwa etando ya ekolo to mpe epekisi botambwisi

bolamu bwa bituluku, Mokonzi wa Ekolo akosakola eyangeli ya makasi na Mbula Matari to eyangeli ya makasi na basoda, nsima ya bokutani na Minisele wa yambo mpe bakonzi ba biteni bibale bia ndako ya bantoma engebene na atikele 144 mpe 145 ya Mobeko Likonzi moye.

Akoyebisa Ekolo likambo lina na nzela ya nsango.

Mitindo mia bosaleli bwa boyangeli na makasi na Mbula Matari mpe na basoda mipesami na mobeko- monene.

Atikele 86 :

Mokonzi wa Ekolo akoyebisa bobundi bitumba na mboka isusu na nzela ya mobeko-ekolo nsima ya bolobani na lisanga lya Baminisele mpe na Lisanga linene lya politiki ya mampinga mpe na ndingisa ya Lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko engebene na atikele 144 ya Mobeko-Likonzi moye.

Atikele 87 :

Mokonzi wa Ekolo azali na likoki lya kolimbisa.

Akoki kolongola, kokitisa to kokutola bitumbu.

Atikele 88 :

Mokonzi wa Ekolo akotinda bantoma ba ekolo na mboka bapaya mpe batindami banene basala misala na bikolo bia bapaya, mpe na kati ya mangomba masusu ma molongo.

Bantoma mpe batindami banene ba bikolo bisusu bakoyambema na Mokonzi wa Ekolo.

Atikele 89 :

Lifuta mpe mosolo mwa misala mia Mokonzi wa Ekolo miyebani na mobeko mwa misolo.

LISAKOLI LYA MIBALE : Mambi matali Mbula Matari.

Atikele 90 :

Mbula Matari ekabwani na Minisele wa yambo, Baminisele, Baminisele balandi mpe ntango mosusu na Minisele Molandi wa yambo, Baminisele ba Leta mpe Baminisele batindami.

Mbula Matari ekonzami na Minisele wa yambo, moyangeli wa Mbula Matari. Soki azali te, ntango yango, Mbula Matari ekokambema na moko wa Baminisele atangemi liboso, azwi makoki ma kokitana ye.

Botelemisi na bokonzi Baminisele ba Mbula Matari bosengeli kolakisa bilongi bia bingumba binso bia ekolo mobimba.

Yambo ya bobandi mosala, Minisele wa yambo akoyebisa na Lingomba lya bantoma ba ekolo, manaka ma Mbula Matari.

Soki linaka lina lindimami na ndambo enene ya bakambi ba lingomba lya bantoma ba ekolo, bango bakopesa eyano ya kofandisa Mbula Matari ena.

Atikele 91 :

Mbula Matari akomanyola elongo na Mokonzi wa Ekolo politiki ya ekolo mpe akondima kosalela yango.

Mbula Matari akotambwisa politiki ya ekolo.

Bobateli ekolo, bokengi mpe mambi ma bapaya ezali mambi matali Mokonzi wa Ekolo mpe Mbula Matari.

Mbula Matari asimbi misala mia Leta, mia basoda, mia bapulusi mpe mia bokengi.

Mbula Matari azali na lotomo liboso lya lingomba lya bantoma ba ekolo engebene na mikano mibongisami na atikele 90 mpe 100.

Mobeko—ekolo molobami na lisanga lya Baminisele mpe makoki ma bobongisi, botambwisi bwa Mbula Matari mpe makoki ma boyokani kati ya Mokonzi wa Ekolo mpe Mbula Matari mpe lisusu kati ya bakambi ba Mbula Matari.

Atikele 92 :

Minisele wa yambo akolanda bokokisi mibeko mpe azali na bokonzi bwa mibeko mpe botosi makoki mapesami na Mokonzi wa Ekolo na kati ya Mobeko Likonzi moye.

Minisele wa yambo akosakola mibeko mia ye na nzela ya mobeko-etando.

Akolubola, na mobeko-etando mozwami na lisanga lya Baminisele, na misala mia mboka mpe mia basoda, longola se misala miye mitali Mokonzi wa Ekolo.

Bikela bya Minisele wa yambo bitiami maboko ntango mosusu na Baminisele bakolandela bokokisi bikela bina.

Minisele wa yambo akoki kopesa eteni esusu ya bokonzi bwa ye na Baminisele.

Atikele 93 :

Minisele azali mokonzi wa ndako ya misala mia ye. Akosalela linaka lya Mbula Matari lya ndako ya misala mia ye, na botali mpe na bolandi bwa Minisele wa yambo.

Minisele akosakola mibeko mia ye na nzela ya mobeko–Mbula Matari.

Atikele 94 :

Baminisele balandi bakosala nsima ya bokonzi bwa Baminisele baye bazali kolanda misala mipesameli bango na mobeko-ekolo motali bobongisi mpe botambwisi bwa Mbula Matari. Baminisele balandi bakosala ntango eke misala mia Baminisele soki baye bazali te to soki bazwi mikakatano.

Atikele 95 :

Lifuta lya bakambi ba Mbula Matari libongisami na mobeko mwa misolo.

Minisele wa yambo akozwa lisusu mosolo mwa kobongisa misala mia ye.

LISAKOLI LYA MISATO : Mabongisi ma ndenge moko matali Mokonzi wa Ekolo mpe Mbula Matari.

Atikele 96 :

Misala mia Mokonzi wa Ekolo mikoki kosalema te elongo na mosala mosusu mouti na maponami, na Leta, na bato to na basoda mpe na misala misusu ndenge na ndenge.

Eleko ya mosala mwa Mokonzi wa Ekolo ezali kopekisa ye akamba lingomba lya politiki.

Atikele 97 :

Misala mia bakambi ba Mbula Matari mikoki kosalema te elongo na misala misusu miuti na maponami, na Leta, na bato to na basoda mpe na misala misusu ndenge na ndenge longola se misala mia bilanga, mia maboko , mia bonkoko, mia kotangisa mpe mia boluki bwanya.

Misala mina mizali kopekisa Minisele akamba lingomba lya politiki.

Atikele 98 :

Na eleko bazali kosala misala, Mokonzi wa Ekolo mpe bakambi ba Mbula Matari bakoki te bango moko to na bato ba bango, kosomba, kozwa na

ndenge inso, kofutela eloko yoko ezali ya Leta, ya bingumba to ya bituka bikonzami biango moko.

Bakoki kozwa polele to na bonkutu te biloko bia bosombi bia Leta, biye Mbula Matari ya ekolo, bingumba mpe bituka bikambemi yango moko, bizali na matomba.

Atikele 99 :

Yambo ya bobandi mosala mpe na nsuka ya yango, Mokonzi wa Ekolo mpe bakambi ba Mbula Matari, basengeli kotika liboso lya Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi, mokanda mosakoli bozwi bwa libota lya bango, kotanga biloko bia ndako, bakisa misolo mya kotambwisa kompani ya bango, ndambo ya misolo, mpako ya kompani mpe misolo misusu misengeli, biloko bisusu bia motuya, misolo mibombani na ndako ya misolo, na ndako mpe mabele batongi nainu te, zamba, bilanga mpe mabele ma bilanga, makele mpe ndako isusu, inso ilakisami polele na mikanda mia solo.

Bozwi bwa libota bosangani na boye bwa molongani na bolakisi ndenge libala lisalemaki, biloko bia bana bake mpe bana mikolo baye bazali nainu na maboko ma baboti.

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi bakolakisa mokanda moye, na misala mia mpako to ntako.

Soki mokanda moye mopesami te, nsima ya mikolo ntuku misato, moto ona amonani lokola aboi mosala.

Mikolo ntuku misato liboso lya nsuka ya misala mia bango, soki mokanda mona momonani te, mpe soki maloba matiami na mokanda mazali ma lokuta to mamonisi bozwi boleki ndelo, Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi to Ndako ya bazuzi bakati makambo ma nsuka bakotala likambo lina ndenge ekoki.

MOLONGO MWA MIBALE : BOKONZI BWA MIBEKO.

Atikele 100 :

Bokonzi bwa mibeko bosalemi na Ndako ya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko mpe bokabwani na biteni bibale : lingomba lya Bantoma-basali mibeko mia ekolo mpe lingomba lya Bantoma-babongisi mibeko mia ekolo.

Engebene na mabongisi ma Mobeko Likonzi moye, Ndako ya bantoma basali mpe babongisi mibeko ekopona mibeko. Ekolandela misala mia Mbula Matari, misala mia kompani ya Leta, ndako ya misala, ndako inene ya Leta mpe misala mia ekolo.

Eteni yoko yoko ya Ndako bantoma basali mpe babongisi mibeko ekomikonza na boyangeli mpe na misolo mpe ekozwa libondo lya mosolo mpo ya kobongisa misala mia yango.

LISAKOLI LYA LIBOSO : Lingomba lya bantoma–basali mibeko ba ekolo.

Atikele 101 :

Bakambi ba lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo, batangemi na nkombo ya bantoma-basali mibeko ba ekolo. Baponami na bato banso lolenge ya semba mpe ya bonkutu.

Nkombo ya baye balingi kokoma bantoma-basali mibeko ikopesama na mangomba to na masanga ma politiki. Bakoki mpe lisusu komilakisa na ndenge ya moto ye moko.

Ntoma moko moko wa ekolo oyo aponami alandemi na bakitani babale.

Ntoma wa ekolo azali kolakisa elongi ya ekolo.

Botindi ntoma wa ekolo na makasi endimami te.

Motuya mwa bantoma banso ba ekolo mpe lolenge ya maponami ma bango mpe boponi bango bobongisami na mobeko mwa maponami.

Atikele 102 :

Moto moko te akoki kopesa nkombo ya ye na maponami ma ntoma – basali mibeko soki akokisi mitindo miye te :

- kozala mwana nsomi wa ekolo ;
- kozala na mibu mia mbotama 25 koleka ;
- kozala na makoki manso ma bomoto mpe ma politiki ;
- kozala na likambo lyoko te liye lipekisami na mobeko mwa maponami.

Atikele 103 :

Ntoma-mosali mibeko wa ekolo aponami mpo na eleko ya mibu mitano. Akoki koponama lisusu.

Eleko ya mosala mwa ntoma-mosali mibeko wa ekolo ekobanda nsima ya bondimi bokonzi bwa ye na lingomba lya Bantoma-basali mibeko ba ekolo mpe ekosuka na botiami bwa lingomba lya sika lya Bantoma.-basali mibeko.

LISAKOLI LYA MIBALE : Lingomba lya bantoma-babongisi mibeko.

Atikele 104 :

Bakambi ba lingomba lya bantoma–babongisi mibeko batangemi bantoma-babongisi mibeko .

Ntoma–mobongisi mibeko azali motindami wa engumba ya ye, kasi eleko ya mosala mwa ye ezali ya ekolo mobimba.

Botindi ntoma-mobongisi mibeko na makasi bondimami te.

Nkombo ya baye balingi kokoma bantoma – babongisi mibeko ikopesama na mangomba to na masanga ma politiki,. Bakoki mpe lisusu komilakisa na ndenge ya moto ye moko.

Bakoponama na mbala ya mibale na mangomba ma bantoma ba bingumba.

Ntoma-mobongisi mibeko moko moko wa ekolo oyo aponami, alandami na bakitani babale.

Bakonzi ba ekolo ba kala baye baponamaki bazali na makoki ma kozala bantoma-babongisi mibeko ba ekolo mpo ya bomoi bwa bango mobimba.

Motuya mwa bantoma-babongisi mibeko ba ekolo mpe lolenge ya maponami ma bango mpe boponi bango bobongisami na mobeko mwa maponami.

Atikele 105 :

Ntoma-mobongisi mibeko aponami mpo ya eleko ya mibu mitano. Akoki koponama lisusu.

Eleko ya mosala mwa ntoma-mobongisi mibeko ekobanda nsima ya bondimi mosala mwa ye na lingomba lya bantoma-babongisi mibeko mpe ekosuka na botiami bwa lingomba lya bantoma-babongisi mibeko lya sika.

Atikele 106 :

Moto moko te akoki kopesa nkombo ya ye na maponami ma bantoma-babongisi mibeko soki akokisi mitindo miye te :

- kozala mwana nsomi wa Congo ;
- kozala na mibu mia mbotama 30 koleka ;
- kozala na makoki manso ma moto mpe ma politiki ;
- kozala na likambo lyoko te liye lilongoli moto na mobeko mwa maponami.

-

LISAKOLI LYA MISATO : Matomba mpe makambo makokani te

Atikele 107 :

Ntoma wa ekolo moko te akoki kofundama, kolukama, kokangema, kokota boloko to kosambisama na makambo matali makanisi to boponi o eleko ya misala mia ye.

Ntoma wa ekolo moko te akoki, o eleko ya makita, kofundama to kokangema, longola se soki bazwi ye polele na likambo mpe na ndingisa ya lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo to ya lingomba lya bantoma-babongisi mibeko na botalaka likambo lina.

Soki makita mazali te, ntoma moko te akoki kokangema, bobele na ndingisa ya bilo ya lingomba lya bantoma basali mibeko to na bilo ya bantoma-babongisi mibeko, longola se soki bazwi ye polele na likambo bafundi ye, liye lindimami na bakonzi to soki bakitisi ye na boloko bwa seko.

Bokangemi to bofundami bwa ntoma wa ekolo bokosuka soki eteni yoko ya ndako ya bantoma eye azali kosala emotuni. Bopekisi bona bokoki koleka mikolo mia likita lilengelami te.

Atikele 108 :

Mosala mwa ntoma–mosali mibeko wa ekolo mokoki kosangana te na mosala mwa ntoma-mobongisi mibeko mpe bongo na bongo.

Mosala mwa ntoma-mosali mibeko to mwa ntoma-mobongisi mibeko mokoki kosangana na misala misusu miye te :

- a) mokambi wa Mbula Matari ;
- b) mokambi wa etuluku ya lisungi lya mambi ma bonsomi bwa ekolo ;
- c) mokambi wa mampinga ma basoda, ma bapulusi ba ekolo mpe wa misala mia bokengi ;
- d) zuzi ;
- e) mosali wa Leta ;
- f) mondele mboka , longola se sefu wa sefeli mpe gulupema ;
- g) mokambi wa kompani ya Leta ;
- h) mosali wa bilo ya Mokonzi wa Ekolo, wa Minisele wa yambo, wa mokonzi wa lingomba lya ntoma-basali mibeko ba ekolo, wa mokonzi wa lingomba lya bantoma-babongisi mibeko, bakambi wa Mbula Matari, mpe mingi mpenza mokambi wa politiki to wa misala mia Leta, mosali na kompani ya Leta to na kompani ya nkita ndenge na ndenge,
- i) mosala mosusu mosengi maponanmi ;

Mosala mwa ntoma-mosali mibeko wa ekolo to ntoma-mobongisi mibeko mokoki kosangana te na misala mifutami na ekolo yoko ya bapaya to na lisanga lyoko lya molongo.

LISAKOLI LYA MINEI : Makoki ma bantoma-basali to bantoma-babongisi mibeko.

Atikele 109 :

Bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko bazali na likoki lya kotambola o ntei ya ekolo to kobima na mikili misusu.

Basengeli kozwa lifuta lilongobani mpo ya bonsomi bwa bango mpe lokumu ya bango. Lifuta lina libongisami na mobeko mwa mosolo.

Basengeli kozwa, na nsuka ya eleko ya mosala mwa bango, mosolo mokoki na sanza motoba mwa lifuta lya bango.

Motindo mwa bosaleli mokoloto moye mwa likolo mpe makoki masusu ma bantoma ba ekolo mobongisami na mobeko mwa ntei mwa mosala, mwa eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma.

LISAKOLI LYA MITANO : Nsuka ya eleko ya mosala mwa ntoma-mosali mpe ntoma-mobongisi mibeko.

Atikele 110 :

Eleko ya mosala mwa ntoma-mosali mpe ntoma-mobongisi mibeko wa ekolo ekosuka lolenge loye :

- a) nsuka ya misala mia bantoma ba ekolo ;
- b) liwa ;
- c) boboyi mosala na moto ye moko ;
- d) bopekisi bwa libela,
- e) kozala na bokono bokasi bwa seko ;
- f) koboya mpe kozangisa mosala eleki eteni moko likolo ya minei ya makita ;
- g) bobengani boyebani na mobeko mwa boponami
- h) bondimi mosala mokokani te na mosala mwa ntoma wa ekolo
- i) etumbu ya boloko mpo ya likambo linene liyebani lisalemi na nko.

Soki nsima ya maponami, mokonzi wa bazuzi moko asosoli likambo, amoni ete boponami bwa moko wa ntoma, bosalemi na ndenge elongobani te, ekosenga mosala mwa ntoma wa ekolo ona mosuka.

Na ntango ena, molandi wa ye akokitana ye.

Ntoma wa ekolo nyonso oyo akotika na nko lingomba lya ye lya politiki na eleko ya mosala mwa bantoma ba ekolo atangemi lokola aboyi mosala mwa ye mwa ntoma wa ekolo moye azwaki na lingomba lina.

LISAKOLI LYA MOTOBA : Botambwisi lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo.

Atikele 111 :

Lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo likambemi na bilo iye izali yoko yoko na bakambi sambo baye :

- a) mokonzi moko ;
- b) mokonzi molandi wa yambo moko ;

- c) mokonzi molandi wa mibale moko ;
- d) molobeli moko
- e) molobeli molandi moko ;
- f) mobongisi makita moko ;
- g) mobongisi makita molandi moko.

Bakonzi ba biteni bibale bia ndako ya bantoma basengeli kozala bana nsomi ba Congo ba libandela.

Bakambi ba bilo baponami engebene na mitindo mibongisami na mobeko mwa ntei mwa mosala mwa eteni yoko yoko.

Atikele 112 :

Eteni yoko ya ndako ya bantoma ekobimisa mobeko mwa ntei mwa mosala mwa yango.

Mobeko mwa ntei mwa mosala mokolimbola mambi maye :

- a) eleko mpe mitindo mia botambwisi bilo, bokonzi mpe makoki ma mokonzi wa yango mpe makoki ma bakambi basusu ba bilo ;
- b) motuya, lolenge ya kopona, bosalemi, ngala mpe likoki, boyebi bwa masanga ma seko mpe botambwisi masanga ma ntina mpe maye ma eleko ekuse ;
- c) libongisi lya misala mia leta mikonzami na sekeletele mokonzi monene wa boyangeli misala mia leta mia eteni yoko yoko ;
- d) eyangeli ya botosi mpe ya bitumbu bia bantoma ba ekolo ;
- e) ndenge isusu ya maponi, longola se iye iyebani malamumu na Mobeko Likonzi moye.

Liboso lya kosalela, mobeko mwa ntei mwa mosala mokotindama, lokola esengeli na mokonzi wa eteni ya bilo eyebani, epai ya Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi , eye ekondima to ekoboya yango engebene na Mobeko Likonzi na ntaka ya mikolo zomi na mitano.

Koleka eleko ena, mobeko mwa ntei mwa mosala mokondimama. Mabongisi maye mandimami te, makoki kosalema te.

Atikele 113 :

Longola se masanga makosala mokolo na mokolo mpe maye ma lokumu, biteni bibale bikoki kosala lisanga lyoko to ebele liuti na bilo inso ibale mpo ya kosangisa makanisi soki ntembe ezali na likambo lyoko liye bakoki kondima mokano moko na maloba ma ndenge yoko.

Soki ntembe ezali koumela, lingomba lya bantoma-basali mibeko bakosilisa libela ntembe ena.

Atikele 114 :

Eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ekosangana bo ekoki na likita lya mbalakaka mokolo mwa zomi na mitano molandi bosakoli bilembo bia maponami ma bantoma-basali mibeko na Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi mpo ya :

- a) bofandisi bwa bilo na eleko eke ekambemi na ntoma oyo aleki bantoma basusu na mibu mia mbotama bakisa bantoma mibale ba mibu mike ;
- b) bondimi bokonzi bwa misala ;
- c) boponi mpe bofandisi bilo ya seko ;
- d) bosali mpe bondimi mobeko mwa ntei mwa mosala.

Molulu mwa bofungoli ndako ya bantoma mokambemi na sekeletele mokonzi monene wa mosala mwa Leta wa eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma.

Na Likita lina, biteni binso bibale bikosangana na esika yoko mpo ya kosala mpe kondima mobeko mwa ntei mwa mosala na Likita linene lisangisi bantoma banso.

Likita liye lya mbalakaka likosila na nsuka ya bokokisi manaka.

Atikele 115 :

Mangomba ma bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo makosalisa, ndenge etindami na mobeko, mibu nyonso, makita manene mabale :

- a) ya yambo ekobanda na mwa 15 sanza ya misato mpe ekosuka na mwa 15 sanza ya motoba ;
- b) ya miabile ekobanda na mwa 15 sanza ya libwa mpe ekosuka na mwa 15 sanza ya zomi na mibale ;

Soki mwa 15 sanza ya misato to sanza ya libwa ezali mokolo mwa bopemi to mokolo mwa eyenga, bofungoli likita lya bantoma ba ekolo bokobanda mokolo mwa yambo mwa mosala moye molandi.

Eleko ya misala mia likita lyoko lyoko ekoki koleka sanza misato te.

Atikele 116 :

Eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ekoki kobiangama na likita lya mbalakaka na Mokonzi wa yango na mbela eye eyebani, na bosengi bwa bilo ya yango to bwa eteni ya bakambi ba yango to na Mokonzi wa Ekolo to na Mbula Matari.

Bosukisi misala mia makita bokosalema ntango eteni yoko ekokisi manaka ma yango maye ebiangamaki mpe mingi mpenza nsima ya mikolo ntuku misato banda mokolo bafungolaki likita lina.

Atikele 117 :

Bokomisi bwa liboso na linaka lya eteni yoko yoko lya mwango mwa mobeko, lya likanisi lya mobeko to lya bosakoli politiki ya mambi manene ma ekolo, bozwi likoki soki Mbula Matari, nsima ya boyokani bwa lisanga lya Baminisele, etuni yango.

Atikele 118 :

Makita ma bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko makosangana malamumu kaka soki bakambi bakokisi ndambo enene ya bato.

Makita ma lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko makosalema polele, longola se soki bonkutu bosengelami. Mokanda mokuse mwa masolo mpe mikanda minso mia mangomba ma bantoma banso ba ekolo mikokomama na buku enene ya ndako ya bantoma.

Atikele 119 :

Biteni bibale bia ndako ya bantoma bikosangana na likita linene mpo ya makambo maye :

- a) mosala mwa bobongoli Mobeko Likonzi engebene na atikele 218 kino atikele 220 ya Mobeko Likonzi moye ;
- b) ndingisa ya bosakoli eyangeli ya makasi epesami na Mbula Matari to eyangeli ya makasi epesami na basoda mpe bosakoli etumba engebene na atikele 85 mpe 86 ya Mobeko Likonzi moye ;
- c) boyoki lisukulu lya Mokonzi wa Ekolo litali botambwisi bwa ekolo engebene na atikele 77 ya Mobeko Likonzi moye ;
- d) boponi bakambi basato ba ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi engebene na mabongisi ma atikele 158 ya Mobeko Likonzi moye.

Atikele 120 :

Soki biteni bibale bia ndako ya bantoma basangani na likita linene, bilo ya mosala ekozala eye ya lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo mpe boyangeli bokozala, moko nsima ya mosusu, bwa mokonzi wa lingomba lya bantoma-basali mibeko mpe mokonzi wa bantoma-babongisi mibeko.

Likita linene likondima mobeko mwa ntei mwa mosala mwa bango. Liboso mobeko mwa ntei mondimuma, esengeli motindama na mokonzi wa likita linene epai ya Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi, eye ekondima to ekoboya mobeko mwango engebene na Mobeko Likonzi na ntaka ya mikolo zomi na mitano.

Koleka eleko ena, mobeko mwa ntei mwa mosala mondimuma.
Mabongisi maye mandimuma te makoki kosalema te.

Atikele 121 :

Eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma to likita linene likoki kosangana malamumu se soki bakokisi ndambo enene ya bakambi ba yango. Engebene na mabongisi ma Mobeko Likonzi, mokano to mobeko nyonso mozwami na bolandi mobeko mwa ntei mwa mosala mwa eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma to ya likita linene.

Maponami makosalema na bobengi na mongongo makasi nkombo ya bakambi to na kotombola loboko to na kofanda mpe kotelema, to na kotia lokasa na bonkutu, to na lolenge ya masini. Mpo ya kopona mobeko mokomami, liponami likosalema na bobeleli nkombo ya bato.

Maponami makoki kosalema lisusu na nzela ya masini eye ekopesa ndanga malamumu.

Engebene na mabongisi masusu ma Mobeko Likonzi, eteni eye yoko yoko ya ndako ya bantoma to likita lya bantoma ekoki kopona na bonkutu, bondimi mokano moyebani. Soki mpo ya mikano miyokani mitali bato, boponi bokosalema na lokasa ya bonkutu.

MOLONGO MWA MISATO :BOYOKANI KATI YA BOKONZI-BOYANGELI MPE BOKONZI BWA BANTOMA-BASALI MIBEKO.

Atikele 122 :

Engebene na mabongisi masusu ma Mobeko Likonzi moye, mobeko-monene mokopesa mitindo miye :

- a) makoki ma moto mpe ndanga ya ntina ipesami na bana ba Congo mpo ya kosalela na bonsomi misala mia Leta ;
- b) eyangeli ya maponami :
- c) misolo mia ekolo ;
- d) boyangeli bopesami na mampinga ma bana mboka mpo ya bomoto mpe biloko bia bango ;
- e) bonsomi bwa ekolo, motindo mpe makoki ma bato, biyangeli bia mabala, mambi ma kotikela nkita na bana mpe makabo masusu ;
- f) bolimboli mabunga mpe bitumbu biye bipesami, eyangeli ya kopesa bitumbu, bobongisi mpe botambwisi bokonzi bwa kosambisa mpe kokata makambo, bokeli biyangeli bisusu bia bosambisi, mobeko mwa ezaleli ya bazuzi, eyangeli ya ntina ya lisanga linene lya mambi ma bosembo ;
- g) bobongisi lisanga linene lya bavoka, bosambeli bato, bomilakisi na ndako ya bosembo ;
- h) misala mia mombongo, eyangeli ya makoki ma biloko mpe ndingisa ya bato mpe ya mombongo ;
- i) bolimbisi bato mpe bozongisi bakangemi na mboka ya bango ;

- j) misolo mia Leta, motuya mpe ndenge ya bozwi mpako inso, eyangeli ya kotula mosolo ;
- k) nyongo mpe mbeka ya nkita ya Leta ;
- l) mibeko mia basali ba Leta, mia basali ba biteyelo binene mpe mia baluki na bwanya ;
- m) mampinga ma basoda, bapulusi ba ekolo mpe misala mia bokengi ;
- n) likoki lia mosala mpe bokengi bwa bato ;
- o) bobongisi bonene bwa mampinga ma basoda mpe ma pulusi ya ekolo lolenge ya kopona bato ba mampinga ma basoda mpe ma pulusi ya ekolo, bobakisi mpete, makoki mpe mitindo mia basoda mpe basali banso ba pulusi ba ekolo.

Atikele 123 :

Engebene na mabongisi masusu ma Mobeko Likonzi moye, mobeko-monene mokotia makoki ma ntina matali :

- a) boyangeli misala mia bingumba na bonsomi mpe bituka bikonzami biango moko, bwanya bwa bango mpe mabongi ma bango ma misala ;
- b) botongi kompani, ndako ya misala mpe misala mia Leta ;
- c) eyangeli ya mabele , ya makele, ya zamba to ya mapango ;
- d) lisalisani mpe bobombi mosolo ;
- e) boyekoli mpe bokolongonu bwa nzoto ;
- f) eyangeli ya boloko ;
- g) eyangeli ya mangomba mayike ma politiki mpe ma sendika ;
- h) makoki ma kotika mosala mpo ya ntango eke ;
- i) eyangeli ya bapanzi nsango ;
- j) boluki na bwanya mpe mambi ma tekini ;
- k) bosangani bwa bato ba mombongo ;
- l) ntoki mpe misala mia maboko
- m) masano mpe bopemi na esengo ;
- n) bilanga, bobokoli bibwele, bolobi mbisi, bobokoli mbisi ;
- o) bobateli bisika bia bofandi, bia bitamboli mpe botali na esengo ;
- p) bobateli bato bazangi makasi na nzoto ;

Atikele 124 :

Mibeko minene miye Mobeko Likonzi mopesi lolenge ya kozala mobeko mwa kolimbola malamumu miponami mpe mibongwami na ndambo enene ya bakambi bazwami na eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko na lolenge loye :

- a) likanisi lya kosala mobeko litiami na bondimi mpe na boponi mbala ya yambo na eteni yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko, na nsuka ya ntaka ya mikolo zomi na mitano nsima ya bopesi lyango na Mbula Matari.

- b) Mosala mwa atikele 132 mosengeli kosalema. Kasi soki boyokani bomonani te na kati ya biteni bibale bia ndako ya bantoma ba mibeko, mokanda mwa likanisi mokoki kondimama na lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo na litangi lya nsima se soki bakokisi ndambo enene ya bakambi;
- c) Mibeko mia kolimbola malamumu mikoki kondimama se nsima ya liloba lya ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi eye esengeli kokutana na Mokonzi wa Ekolo, soki mibeko miye mibongisami engebene na Mobeko Likonzi, na ntaka ya mikolo zomi na mitano.

Atikele 125

Soki mwango to likanisi lya mobeko mwa mbalakaka mouti na Mbula Matari esengeli na lombangu eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko, etala na lisanga lizali na makoki ma mambi mana, lolenge mosala mona mosengeli kosalema engebene na mobeko mwa ntei mwa mosala mwa eteni yoko yoko.

Esaleli elamu esengeli kolanda makanisi to miango mia mobeko motali bobongoli Mobeko Likonzi to bobongoli mibeko mia kolimbola malamumu mpe miango mia mobeko mikoki kopesa makoki ma kosala makambo matiami na atikele 129.

Atikele 126 :

Mibeko mia mosolo mikoyebisa bozwi mosolo mpe ntomo ya Leta.

Mangomba ma bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko makopona miango mia mibeko mia mosolo engebene na makoki ma mabongisi mobeko mokolimbola malamumu atikele 124 ya Mobeko Likonzi .

Mbula Matari akokenda kotika na bilo ya ndako ya bantoma ba mibeko na ntaka ya mikolo zomi na mitano sanza ya libwa ya mbula na mbula, mwango mwa mobeko mwa mosolo mpo ya mobu motali sanduku mobimba ya mosolo mwa ekolo.

Bokeli to bobongoli misala mia Leta bokoki kosalema libanda te lya mabongisi ma mibeko mia mosolo.

Soki mwango mwa mobeko mwa mosolo moye mopesami na ntaka ya mikolo mitiami na Mobeko Likonzi na ndako ya bantoma ba mibeko, mondimami te liboso ya bofungoli misala mia mobu mokoya, mwango mona mokosalema na Mokonzi wa Ekolo, na boyokani bwa Mbula Matari na kati ya lisanga lya Baminisele, na botali mbongwana ipesami na eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko.

Soki mwango mwa mobeko mwa mosolo mopesami noki te mpo basakola mwango na libandeli ya mobu, Mbula Matari akotuna na lingomba lya

bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko babimisa, mpo ya ngonga eke misolo mia misala mia Leta.

Soki mikolo zomi na mitano liboso lya nsuka ya misala mia mosolo, Mbula Matari apesi mwango mwa mobeko mwa mosolo te, Mbula Matari eye esengeli kolongwa na mosala.

Soki esalemi ete lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko liyebisi makanisi ma bango te na mikolo zomi na mitano milandi bobimisi misolo mia ngonga eke, mabongisi ma mwango motali misolo makondimama na Mokonzi wa Ekolo na mwango mwa Mbula Matari na kati ya Lisanga lya Baminisele.

Soki mpo ya esaleli eye elobami liboso, mobeko mwa mosolo mwa mobu mobandi misali mia yango te mokolo mwa yambo mwa sanza ya mibale, Mokonzi wa Ekolo, na mwango mwa Mbula Matari na lisanga lya Baminisele, akobandisa bosaleli mwango mwa mobeko mwa mosolo na bolandi mabongoli maponami na eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko.

Atikele 127 :

Mabongoli na kati ya mwango mwa mobeko mwa misolo makoki kondimama te soki kondima ezali na mabe ma kokutola mosolo mokoyingela na sanduku ya Leta, to koyikinya bobimisi mosolo mingi, longola se soki mabongoli mana mapesi mabongisi malamumu malongobani.

Atikele 128 :

Makambo masusu maye matali mambi ma mobeko-monene mazali na lolenge ya mobeko.

Mikanda mia lolenge ya mobeko miye mikoti na makambo maye mikoki kobongwama na mobeko-etando soki ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi, na bosengi bwa Mbula Matari, elobi ete mikanda mina mizali na lolenge ya mobeko engebene na mokoloto mwa liboso.

Atikele 129 :

Mbula Matari akoki, mpo ya bokokisi na lombangu manaka ma ye, kotuna na lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo to bantoma-babongisi mibeko, ndingisa ya kokamata na mobeko-ekolo, na ntaka ya ngonga eke mpe na makambo mayebani, meko itali solo mambi ma mobeko-monene.

Mibeko-ekolo mina mikozwa boyokani na lisanga lya Baminisele. Mibeko-ekolo mikobanda kosala mokolo bakosakola miango mpe mikosuka soki mwango mwa mobeko mwa bondimi misala mokoti na ndako ya bantoma ba mibeko te mokolo mwa nsuka moye motiami na mambi ma bosali mambi mana.

Na nsuka ya ntaka ya mikolo mitiami na mokoloto mwa yambo mwa atikele eye, soki ndako ya bantoma ba mibeko endimi mibeko-ekolo miye te, mibeko-ekolo miye mikotika kosala solo makoki ma yango.

Mibeko-ekolo mizwami na lisanga lya Baminisele mindimami, mikoki kobongwana na mabongisi ma yango se na mobeko-monene.

Mibeko-ekolo mikotika kobimisa solo makoki ma yango soki mobeko-monene mwa bondimi moboyami.

Atikele 130 :

Likanisi lya bokeli mibeko likoki kosalema na Mbula Matari, bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko moko moko.

Miango mia mobeko-monene miye mindimami na Mbula Matari na lisanga lya baminisele mikopesama na bilo ya eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko. Kasi na maye matali mobeko mwa mosolo, mwango mosengeli kopesama na ntaka ya mikolo milobami na atikele 126, na bilo ya lingomba lya bantoma-basali mibeko.

Mabongisi ma mobeko-monene masengeli, yambo ya boyokani mpe bondimami, koyebisama na Mbula Matari eye ekotinda, na ntaka ya mikolo zomi na mitano milandi botindi, makanisi ma ye masengeli na bilo yoko to esusu ya ndako ya bantoma ba mibeko. Koleka eleko ena, mabongisi ma mobeko-monene makosalema na ndenge ya boyokani.

Atikele 131 :

Bakambi ba Mbula matari bazali na ndingisa ya kotala misala mia lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko mpe lisusu misala mia masanga ma bango.

Soki babiangami, bakambi ba Mbula Matari bazali na ndingisa ya kozala na makita ma lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko, ya koloba mpe ya kopesa ndimbola nyonso iye bantoma ba mibeko bakotuna itali misala mia bango.

Atikele 132 :

Masolo ma miango mia mobeko-monene makotala, liboso lya bantoma-basali mibeko, mokanda moye mouti na Mbula Matari. Eteni yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko eye ezwi mokanda mona mondimami na eteni esusu, ekolobela se mokanda moye mokomelaki ye.

Atikele 133 :

Bakambi ba Mbula Matari bazali na makoki ma kopesa miango mia mbongwana na mikanda miye mikoti na masolo, kasi bakoki kopona te.

Atikele 134 :

Mabongisi ma mobeko-monene mpe mbongwama ibimi na bakambi ba lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko makoyambama te soki bondimami bozali na mabe ma bokutoli misolo mia Leta, bokeli to bomatisi mikumba mia Leta, longola se soki bobongoli bona bozali na mabongisi makoki koyingisa mosolo to libomba lya nkita lilongobani.

Atikele 135 :

Mwango nyonso to libongisi nyonso lya mobeko-monene mokotalema, epai na epai, na biteni binso bibale bia ndako ya bantoma ba mibeko mpo ya kobimisa mokanda mwa lolenge moko.

Soki, na ntina ya ntembe ya biteni binso bibale mwango to libongisi lyoko lya mobeko-monene, mondinami te nsima ya botangi bwa eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko, lisanga lisangisi bilo inso ibale, likosalema mpo ya kobimisa mokanda mwa mabongisi ma ntembe matikali. Mokanda mobongisami na lisanga liye, mokopesama mpo mondinama na biteni binso bibale.

Soki lisanga lina likoki kondima mokanda moye moko te, to soki mokanda moye moboyami engebene na mabongisi ma mokoloto mwa mibale, lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo bakosilisa libela ntembe ena. Na yango lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo likoki kozongela misala mia mokanda moye mosalemi na lisanga lya bilo ibale, to mokanda mwa nsuka mophonami na lisanga liye, mobongwami, ntango mosusu, na moko to mabongisi mayike mandinami na bantoma-babongisi mibeko.

Atikele 136 :

Mikolo motoba nsima ya bondimi, mobeko-monene mokotindama epai ya Mokonzi wa Ekolo mpo ya bosakoli yango. Minisele wa yambo akozwa lokasa ya ndenge yoko ya mobeko-monene moye.

Atikele 137 :

Na ntaka ya mikolo zomi na mitano nsima ya botindi, Mokonzi wa Ekolo akoki kotuna na lingomba lya bantoma-basali to bantoma-babongisi mibeko ba ekolo bayekola lisusu mobeko-monene moye to atikele isusu ya mobeko-monene.

Boyekoli boye bwa sika bokoboyama lisusu te.

Mokanda motiami na boyekoli bwa mibale mondinami na lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo to na

lolenge ya yambo to na lolenge ya sika, na endimelo ya ndambo enene ya bakambi ba lingomba lya bantoma ba mibeko.

Atikele 138 :

Engebene na mabongisi ma Mobeko Likonzi moye, nzela ya boyebi nsango mpe ya botangi mambi ma Mbula Matari, kompani ya Leta, ndako ya misala mpe misala mia Leta na lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo ikosalema boye :

- a) motuna mwa monoko to mwa kokoma moye bakoloba masolo to te mpe molandani na boponi te ;
- b) motuna motali likambo lya sika ;
- c) botuni ndimbola ya likambo ;
- d) lisanga lya boluki koyeba likambo ;
- e) boyoki bobongisami na masanga.

Nzela iye ya botuni ikosalema na ndenge ibongisami na mobeko mwa ntei mwa mosala mwa eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko mpe ikobelega, ntango mosusu, liloba lya bokebisi to lya bopaleli engebene na atikele 146 mpe ya 147 ya Mobeko Likonzi moye.

Atikele 139 :

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ekoki kozwa mokanda mwa botuni mbala ya mibale moye mozali na likanisi ya kosakola mobeko-monene molongobani te na Mobeko Likonzi na :

- a) Mokonzi wa Ekolo, na ntaka ya mikolo zomi na mitano mikolanda mokolo azwaki mobeko-monene moye mondimami seko,
- b) Mbula Matari, na ntaka ya mikolo zomi na mitano mikolanda mokolo azwaki mobeko-monene moye mondimami seko ;
- c) Bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko, na motuya mwa eteni yoko likolo ya zomi ya bakambi ba eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba mibeko, nsima ya mikolo kokoka zomi na mitano milandi bondimi seko bwa yango.

Mobeko-monene mokoki kosakolama na Mokonzi wa Ekolo se soki mondimami, engebene na Mobeko-Likonzi, na Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi eye ekoyebisa nsima ya mikolo zomi na mitano ya bozwi mwango. Soki eleko ena eleki, mobeko-monene mondimami engebene na Mobeko Likonzi .

Atikele 140 :

Mokonzi wa Ekolo akobimisa mobeko-monene na ntaka ya mikolo zomi na mitano uta azwaki mwango, nsima ya bileko biye bilobami na atikele 136 mpe 137 ya Mobeko Likonzi.

Soki Mokonzi wa Ekolo abimisi mobeko-monene na eleko etindami na Mobeko Likonzi te, mobeko-monene mokozwa bobimisi bokoki.

Atikele 141 :

Mibeko-minene mitiami elembo ya Leta mpe mokobima na zulunalo ya Leta.

Atikele 142 :

Mobeko-monene mokosala mosala nsima ya mikolo ntuku misato uta mokolo mobimaki na zulunalo ya Leta, longola se soki mobeko-monene mopesi mabongisi ma ndenge mosusu.

Na bongo, Mbula Matari akobongisa bopanzi mobeko na lokota ya lifalanse mpe na nkota inei ya ekolo na ntaka ya mikolo ntuku motoba uta mokolo mobeko mobimaki.

Atikele 143 :

Engebene na mabongisi ma atikele 86 ya Mobeko Likonzi, Mokonzi wa Ekolo akoyebisa etumba na mokano mwa Lisanga Iya Baminisele nsima ya likanisi Iya Lisanga linene Iya politiki ya mampinga mpe na ndingisa ya biteni bibale bia ndako ya bantoma ba mibeko.

Akoyebisa mokano mona na ekolo na nzela ya nsango eye akotanga.

Makoki mpe masengeli ma bato makobatelama na mobeko-monene, eleko ya etumba to soki ekolo esusu ekotisi bitumba na mboka to soki mampinga ma bapaya mabundisi ekolo mobimba.

Atikele 144 :

Engebene na esaleli ya meko ya atikele 85 ya Mobeko Likonzi moye, eyangeli ya makasi epesami na basoda, lokola eyangeli ya makasi epesami na Mbula Matari, ekosakolama na Mokonzi wa Ekolo.

Mangomba ma bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko makosangana bo ekoki. Soki mazali na bopemi, likita Iya mbalakaka likobiangema na likambo lina engebene na atikele 114 ya Mobeko Likonzi.

Eyangeli ya makasi epesami na Mbula Matari to eyangeli ya makasi epesami na basoda ekosakolama na ekolo nyonso to na eteni ya mabele ma ekolo, na eleko ya mikolo ntuku misato.

Mobeko-ekolo mokosakola eyangeli ya makasi epesami na Mbula Matari to na basoda mpe ekotika misala mia yango na nsuka ya eleko epesami na mokoloto mwa misato mwa atikele eye, longola se soki mangomba ma

bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko, maye Mokonzi wa Ekolo atuni, malingisi kobakisa mikolo zomi na mitano na eleko yoko yoko.

Mangomba ma bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko, makoki, na nzela ya mobeko-monene, kosukisa ntango inso, biyangeli bina bia makasi na Mbula Matari to na basoda.

Atikele 145 :

Ntango ya biyangeli bia makasi na Mbula Matari to na basoda, Mokonzi wa Ekolo akozwa na nzela ya mobeko-ekolo, endimami na Lisanga lya Baminisele, meko isengeli mpo ya kosukisa likambo lina.

Mibeko-ekolo mina, ntango ya botiami maboko, mikoyebana na ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi baye noki noki, bakoyebisa soki mibeko-ekolo mina milandi to te Mobeko Likonzi moye.

Atikele 146.

Minisele wa yambo akoki, nsima ya masolo na lisanga lya Baminisele, kosakola liboso lya lingomba lya bantoma-basali mibeko, manaka ma ye, koloba mambi manene ma politiki ya ekolo to ma boponi mokanda mwa mobeko-monene.

Lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo likoki kofunda Mbula-Matari to mokambi wa Mbula Matari na boponi liloba lya bopaleli to bokebisi. Liloba lya bopaleli litali Mbula Matari likoki kondimama se soki litiami maboko na eteni yoko likolo ya minei ya bantoma ba lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo. Liloba lya bokebisi litali mokambi moko wa Mbula Matari likoki kondimama se soki litiami maboko na eteni yoko likolo lya zomi lya bantoma ba lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo.

Masolo mpe boponi ekoki kosalema se na ngonga ntuku minei na mwambe nsima ya botiki liloba lya bofundi. Bakotanga bobele maponi mandimami matali liloba lya bopaleli to lya bokebisi liye likoki kondimama bobele na ndambo enene ya bantoma ba lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo.

Soki liloba lya bopaleli to bokebisi liboyami, bantoma baye basengaki liloba lina, bakoki kosenga liloba lisusu te na eleko ya likita lina.

Linaka liyebisi mambi manene ma politiki ya ekolo to liloba lya mokanda lilobami na mokoloto moye mwa likolo, limonani lokola lindimami, longola se soki liloba lya bopaleli liponami na motindo moyebani na mokoloto mwa mibale mpe mwa misato mwa atikele eye.

Minisele wa yambo azali na likoki ya kotuna na bantoma-babongisi mibeko bandima lisakoli lya mambi manene ma ekolo.

Atikele 147 :

Soki lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo lindimi liloba lya bopaleli, Mbula Matari asengeli kotika mosala. Na yango, Minisele wa yambo akopesa mokanda moye Mbula matari atiki mosala na Mokonzi wa Ekolo nsima ya ngonga ntuku mibale na minei.

Soki liloba lya bokebisi litali mokambi wa Mbula Matari lindimami, mokambi ona asengeli kotika mosala.

Atikele 148 :

Soki matata mazali kouwela kati ya Mbula matari mpe lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo, Mokonzi wa Ekolo akoki, nsima ya botuni Minisele wa yambo mpe bakonzi ba mangomba ma bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko, koboma lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo.

Bobomi ata moko te bokoki kosalema na mobu moye mozali kolanda maponami, to na eleko ya eyangeli ya makasi na Mbula Matari to na basoda to bitumba to na eleko ekolo ekonzami na Mokonzi wa Ekolo mokitani mpo ya eleko ekuse.

Na nsima ya bobomi bwa lingomba lya bantoma –basali mibeko ba ekolo, Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi likobianga baponi mpo ya maponami ma lingomba lya sika lya bantoma-basali mibeko ba ekolo na ntaka ya mikolo ntuku motoba banda mokolo mwa bosakoli mobeko-ekolo moye mobomi lingomba lya bantoma-basali mibeko.

Bosukisi makita ma sembo to ma mbalakaka bokozonga nsima mpo ya kolingisa, tango mosusu , kokokisa mabongisi ma atikele 144.

**MOLONGO MWA MINEI : MAMBI MA BOKONZI BWA KOSAMBISA
MPE KOKATA MAKAMBO.**

LISAKOLI LYA YAMBO : Mabongisi manene

Atikele 149 :

Bokonzi bwa kosambisa mpe kokata makambo bozali na bonsomi kati ya bokonzi bwa bantoma ba mibeko mpe bokonzi bwa boyangeli misala mia ekolo.

Bokonzi bwango bopesami na Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi, Ndako ya bakati makambo ma nsuka, Lisanga linene lya Leta, Ndako ya nsuka ya esambeli enene ya mampinga, Ndako ya bosambisi mpe bokati makambo ma bato mpe ma basoda mpe lisusu Ndako ya bosambisi bwa biyangeli bina.

Bosembo bopesami na etando mobimba ya ekolo na nkombo ya bana Congo.

Mikano mia bokati mpe bosambisi makambo ma bato mpe lisusu mibeko mia bokati mpe bosambisi makambo misalemi na nkombo ya Mokonzi wa Ekolo.

Bakoki kokela soki moke te Ndako ya bosambisi makambo ya ndenge isusu to ya motindo mosusu ezwi nkombo ya lolenge losusu.

Mobeko-monene mokoki kokela bisika bisusu bia kosambisa bato.

Bokonzi bwa bazuzi bozali na sanduku ya mosolo eye esalemi na Lisanga linene lya bazuzi mpe mosolo mwa sanduku ena mokoyebana na Mbula Matari mpo motiama na sanduku enene ya misolo mia Leta. Mokonzi wa yambo wa ndako ya bokati makambo ma nsuka akopesa ndingisa ya kobimisa misolo mia sanduku ena. Asungami na sekeletele mwa mikolo na mikolo wa Lisanga linene lya mambi ma bosembo mpo ya bobimisi misolo mina.

Atikele 150 :

Bokonzi bwa kosambisa mpe kokata makambo ma bato bosengeli kobatela bonsomi bwa moto na moto mpe makoki ma ntina ma bana mboka.

Bazuzi, na misala mia bango, basengeli kotosa se bokonzi bwa mobeko-monene.

Mobeko molimbolami malamumu mokobongisa esaleli ya bazuzi.

Zuzi mokati makambo akoki kotika esika ya ye ya mosala te. Akoki kolongwa se soki azwi lopete lwa sika to na bosengi bwa ye, to na bosombitini bwa bibonga biye lisanga linene lya mambi ma bosembo lilobi mpe lindimi.

Atikele 151 :

Bokonzi-boyangeli misala mia Leta bokoki kopesa zuzi mitindo te o eleko ya misala mia ye to kozwa mikano na mikakatano mia bango to kotelemela misala mia bosembo, to kopekisa bokokisi mokano mwa bosembo.

Bokonzi bwa bantoma ba mibeko bokoki kozwa mikano te na mikakatano mia misala mia bazuzi, to kobongisa mokano mwa bosembo to koboya mobeko mokokisami.

Mobeko nyonso moye mokoki kopesa eyano liboso lya likambo liye likatami naino te, mokondimama te, ata moke te.

Atikele 152

Lisanga linene lya mambi ma bosembo lizali eyangeli ya misala mia bokonzi bwa kosambisa mpe kokata makambo. Lisanga linene lya mambi ma bosembo lisalemi na lolenge loye :

- Zuzi-mokonzi wa ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ;
- Mokangi-mosambisi monene wa Ndako ya Mobeko Likonzi,

- Zuzi-mokonzi wa yambo wa Ndako ya bokati makambo ma nsuka ;
- Mokambi-mosambisi monene wa Ndako ya bokati makambo ma nsuka
- Zuzi-mokonzi wa yambo wa lisanga linene lya Leta ;
- Mokangi- mosambisi monene monene wa lisanga linene lya Leta ;
- Zuzi-mokonzi wa yambo wa Ndako ya nsuka ya esambeli enene ya mampinga ma basoda ;
- Mokangi-mosambisi monene wa Ndako ya nsuka ya esambeli enene ya mampinga ma basoda ;
- Bazuzi-bakonzi ba yambo ba Ndako ya bofundi bwa mibale
- Bakangi –basambisi banene ba Ndako ya bofundi bwa mibale ;
- Bazuzi-bakonzi ba yambo ba Ndako ya Leta ya misala mya bofundi bwa mibale ;
- Bakangi-basambisi banene ba Ndako ya Leta ya misala mya bofundi bwa mibale
- Bazuzi-bakonzi ba yambo ba Ndako ya mampinga ma esambeli ya basoda
- Bakangi-basambisi ba mampinga manene ma basoda ;
- Bazuzi babale bakati makambo ba Ndako ya bofundi bwa mibale, baye baponami na bazuzi banso ba Ndako ena mpo ya eleko ya mibu misato ;
- Bazuzi babale basambisi makambo ba Ndako ya bofundi bwa mibale, baye baponami na bazuzi banso ba Ndako ena mpo ya eleko ya mibu misato ;
- Zuzi moko mokati makambo wa Ndako ya esambeli ya mampinga ma basoda ;
- Zuzi moko mosambisi makambo wa ndako ya esambeli ya mampinga ma basoda.

Lisanga linene lya mambi ma bosembo likobimisa mabongisi ma kobakisa mpete, ma botomboli mpe ma bolongoli bazuzi. Likopesa likanisi lya yango na makambo matali bosengi bolimbisi.

Mobeko molimbolami malamumu mokotia bobongisi mpe botambwisi misala mya Lisanga linene lya mambi ma bosembo.

LISAKOLI LYA MIBALE : Biyangeli bia misala mia bosambisi mpe bokati makambo.

Atikele 153 :

Misala mia biyangeli bia bosambisi mpe bokati makambo mibongisami na ndako ya basambisi mpe bakati makambo ma bato mpe ma basoda, mpe mitiami na bokambemi bwa Ndako ya bakati makambo ma nsuka .

Engebene na makoki masusu maye mayebani na mobeko likonzi moye to na mibeko minene mia ekolo, Ndako ya bokati makambo ma nsuka ekoyamba mikanda mia bosengi bolimbisi miuti na bikateli mpe bisambisi bia nsuka bia ndako ya bosambisi mpe bokati makambo ma bato mpe ma basoda .

Na mitindo mipesami na Mibeko Likonzi mpe na mibeko minene mia ekolo, Ndako ya bokati makambo ma nsuka ekoyamba, liboso mpe nsima, mabunga masalami na :

- bakambi ba lingomba lya bantoma-basali mpe liye lya bantoma- babongisi mibeko .
- bakambi ba Mbula Matari, longola se Minisele wa yambo ;
- bakambi ba Ndako ya bazuzi ba Mobeko likonzi ;
- bazuzi ba Ndako ya bokati makambo ma nsuka mpe baye basambisi ba Ndako ena ;
- bakambi ba lisanga linene lya leta mpe bakambi basambisi ba lisanga lina ;
- bakambi ba Ndako ya bokengi, bobimisi mpe boyebi misolo mia ekolo mpe bakambi basambisi ba Ndako ena ;
- bazuzi-bakonzi ba yambo ba Ndako ya bofundi bwa mibale mpe bakangi-basambisi banene ba Ndako ina ;
- bazuzi-bakonzi ba Ndako ya Leta ya bofundi b wa mibale mpe bakangi-basambisi ba Ndako ina
- bayangeli ba yambo ba bingumba, bayangeli balandi ba bingumba mpe baminisele ba bingumba ;
- bakonzi ba mangomba ma bantoma ba bingumba.

Ndako ya bosambisi mpe bokati makambo ma bato mpe ma basoda ikosalela mibeko mia masanga ma molongo mindimami na ekolo, mibeko bikela bia mibeko soki milongobani na mibeko, mpe na bonkoko mpe soki ezali kobebisa kimia ya mboka to bizaleli bilamu te .

Bobongisi, botambwisi misala mpe makoki ma biyangeli bia misala mia bazuzi, ibongisami na mobeko molongobani malamumu.

LISAKOLI LYA MISATO : Biyangeli bia bisala bia Leta .

Atikele 154 :

Biyangeli bia bosambisi misala mia Leta bibongisami na Lisanga linene lya Leta mpe Ndako ya bosambisi mpe bokati makambo ma misala mia Leta

Atikele 155 :

Engebene na makoki masusu mayebani na Mobeko Likonzi mpe mobeko-monene, Lisanga linene ya leta likoyamba, yambo mpe nsuka, mikanda mia bosengi bwa mibale mitali bobuki mobeko-monene mitiami na bobebisi misala, mitindo mpe mikano miuti na bakambi ba misala mia ekolo.

Lisanga linene lya Leta likoyamba na bofundi bwa mibale, mikanda mia bosengi bwa mibale, ya mikano milongobami te miuti na Ndako ya

Leta ya bofundi bwa mibale. Likoyamba soki biyangeli bisusu bia bosambisi bia ntina bizali te, mikanda mia bosengi misolo mpo ya kobongisa mbeba inene ya nzoto to ya lokumu ya moto iuti na mokano mozwami na bakambi ba ekolo. Bakokata likambo lina na bosembo na botalaka makoki manso ma mbano ya leta to ya bato.

Bobongisi makoki mpe botambwisi biyangeli bia motindo mwa misala mia leta bopesami na mobeko molimboli malamumu .

LISAKOLI LYA MINEI : Biyangeli bia bosambisi bwa mampinga ma basoda .

Atikele 156 :

Biyangeli bia bosambisi bwa mampinga ma basoda bikoyamba mabunga masalemi na bai-mampinga ma basoda mpe bapulusi ba ekolo.

Na ntango ya bitumba to na ntango ya eyangeli ya makasi epesami na basoda to na Mbula Matari, Mokonzi wa Ekolo, na mokano mosalemi na lisanga lya baminitele, akoki kopekisa, bokati makambo ma bato na Ndako ya basambisi bato mpo ya eleko ekuse, na ekolo mobimba to na eteni yoko ya yango mpe na ntango eyebani mpo ya mabunga akoyebisa , bopesi mosala mwa bosambisi bato na mayangeli ma mampinga ma basoda. Kasi likoki lya bosengi lifundi lya mibale likoki kopekisama te.

Mobeko mwa kolimbola malamumu mokobongisa makoki ma boyangeli mabongisi mpe botambwisi misala mia bisambiselo bia mampinga ma basoda.

MOLONGO MWA MITANO : NDAKO YA BAZUZI BA MOBEKO LIKONZI .

Atikele 157 :

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ezwi makoki ma bokonzi.

Atikele 158 :

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ekonzami na bakambi libwa balubwani na Mokonzi wa Ekolo baye bauti basato epai ya ye, basato basusu baponami na lingomba lya bantoma ba mibeko mpe basusu baponami na lingomba lya Lisanga linene lya bazuzi. Mibale likolo lya misato ya bakambi ba ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi basengeli kouta na ndako ya bazuzi, na likita linene lya bavoka to na biteyelo binene.

Eleko ya mosala mwa bakambi ba Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ezali ya mibu libwa mpe bakoki kozongela te .

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi esengeli kobongola bakambi ba yango nsima ya mibu misato mpo ya moko likolo lya misato ya bakambi. Kasi ntango

ya bobongoli, bakobeta zeke mpo ya kokitanya mokambi moko wa lisanga lyoko lyoko .

Mokonzi wa ndako ya Mobeko Likonzi aponami na baninga baye mpo ya eleko ya mibu misato, eye akoki kozongela mbala se yoko. Alubolami na mobeko-ekolo mwa Mokonzi wa Ekolo.

Atikele 159 :

Moto moko te akoki kolubwama mokambi wa Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi :

- (a) soki azali mwana nsomi wa Congo te
- (b) soki aumeli te na mosala mondimami mwa mibu zomi na mitano na biyangeli bya bazuzi to bya politiki.

Atikele 160 :

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi esengeli kotala soki mibeko milandi Mobeko Likonzi mpe bikela bilongobani na mobeko- monene .

Liboso lya bobimisi miango mia mibeko milimboli malamumu, mibeko mia ntei mia mosala mwa biteni bya mangomba ma bantoma, mibeko mia likita linene lya bantoma, mia Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi mpe mia Lisanga linene lya lolaka, botali mpe bopanzi nsango, liboso lya kosalela mibeko myango, misengeli koyebana na ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi, eye ekolimbola soki mibeko mina mikokani na Mobeko Likonzi.

Se na ndenge ya botali soki mambi mana ma kokani na Mobeko Likonzi, mibeko mina misengeli koleka na Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi, liboso lya bosakoli mibeko miango na Mokonzi wa Ekolo, na Minisele wa yambo, na Mokonzi wa lingomba lya bantoma-basali mibeko to moko likolo lya zomi ya bantoma-basali mpe babongisi-mibeko.

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi esengeli koyekola mibeko na ntaka ya sanza yoko. Kasi na bosengi bwa Mbula Matari, soki likambo lya mbangu lizali, eleko ena ekoki kokita mpo ya mikolo mwambe.

Atikele 161

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ekoyamba mokanda mwa bosengi ndimbola ya Mobeko Likonzi, mouti na Mokonzi wa Ekolo, Mbula Matari, mokonzi wa lingomba lya bantoma –babongisi mibeko, mokonzi wa lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo, moko likolo lya zomi ya bakambi ba bingumba mpe bakonzi ba mangomba ma bantoma ba bingumba.

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ekosambisa mambi ma ntembe matali maponami ma Mokonzi wa Ekolo, ma bantoma mpe lisusu ma etuneli.

Akoyamba mikakatano mia bokonzi mizali kati ya bokonzi-boyangeli ekolo mpe bokonzi-basali mibeko mpe lisusu kati ya Leta ya ekolo mpe bingumba.

Akoyamba mokanda mwa bosengi lisusu makambo makatemi na ndako ya bokati makambo ma nsuka mpe ya Lisanga linene lya Leta bobele se makambo masakolami na mikakatano mia misala kati ya biyangeli bia bokati mpe bosambisi makambo mpe bia misala mia leta. Mokanda mwa bosengi lisusu mokondimama se soki bozangi bosambisi bwa eyangeli bosakolami na ndako ya bokati makambo ma nsuka to na lisanga linene lya Leta, soki koboya bosambisi bwa eyangeli ebimi liboso lya ndako ena mpe na lisanga lina.

Ndenge ya bosalisi mpe biyano bia mikanda mia bosengi lisusu milobami na mokoloto moye molandi liboso ebongisami na mobeko.

Atikele 162 :

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ekosambisa mambi makeseni na Mobeko Likonzi maye malobami liboso to na eyangeli ya bosambisi.

Moto nyonso akoki koyebisa ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ekela nyonso ya bosali mibeko to ya mobeko elongobani na Mobeko Likonzi te.

Akoki mpe lisusu koyebisa ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi na nzela esusu ndenge basambisi likambo lya ye liboso lya eyangeli ya bosambisi elandi Mobeko Likonzi te.

Eyangeli ya bosambisi eye ekotika kosambisa, ekoyebisa na lombangu na ndako ya Mobeko Likonzi.

Atikele 163 :

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ezali eyangeli ya bokati makambo ma Mokonzi wa Ekolo mpe Minisele wa yambo na ndenge mitindo mibongisami na Mobeko Likonzi.

Atikele 164 :

Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi ekokata makambo ma Mokonzi wa Ekolo mpe ma Minisele wa yambo mpo ya mabunga manene ma politiki mpe boteki mboka, kofinga lingomba lya bantoma ba mibeko ba ekolo, kobebisa lokumu to bosembo mpe lisusu mpo ya boyebi mabe mpe kobomba yango, mpe mpo ya mabunga masusu ma makoki ma bato masalemi o eleko ya mosala to na ntango ya eleko ya misala mia bokonzi bwa bango. Ezali lisusu na makoki ma kosambisa baye basali mabe elongo na bango to baye bayokani na bato na mabe masalemi o eleko ya mosala to na ntango ya eleko ya misala mia bokonzi bwa bango. Ezali lisusu na makoki ma kosambisa baye basali mabe elongo na bango to baye bayokani na bango mpo ya mabe mana.

Atikele 165 :

Engebene na mabongisi ma Mobeko Likonzi moye, bakobenga libunga linene lya koteka mboka, soki Mokonzi wa Ekolo abuki na nko Mobeko Likonzi to soki ye to Minisele wa yambo bafundami lokola babebisi, babuki mobeko elongo to bamikotisi na mambi matali bobesi makoki ma bato, botekisi to bokabi eteni ya mabele ma ekolo.

Bakobenga bobebisi lokumu to ezaleli ebe, soki ezaleli ya Mokonzi wa Ekolo to ya Minisele wa yambo elongobani te na mimeseno malamumu to bafundami lokola babuki, babebisi likambo elongo to bayibi banene ba misolo mia Leta, kozwa to kopesa eloko na ndenge ya mabe (kanyaka), to bazwi bomengo na ndenge epekisami na mobeko.

Bakobenga mabe ma bokosi ma moto oyo abombi sekele, ntango Mokonzi wa Ekolo to Minisele wa yambo bazali kozwa misolo miuti na botekisi ndako ya Leta to biloko bisusu biye bazali na nsango ya solo mpe bazali kozwa matomba liboso mayebana na bana Congo. Mabe moto abombi sekele matali bonsomi to botekisi mosolo mwa kotambwisa kompani mouti na nsango izali na ye na bonkutu iye alingi koyebisa bato te.

Bakobenga kofinga bantoma ba ekolo, soki nsima ya mituna miuti na yoko ya eteni ya ndako ya bantoma mitali mosala mwa Mbula Matari, Minisele wa yambo akoboya kopesa biyano bilamu na ntaka ya mikolo ntuku misato.

Atikele 166 :

Mokano mwa kolandela mpe mwa kofunda Mokonzi wa Ekolo mpe Minisele wa yambo moponami na ndambo ya biteni bibale likolo ya misato ya bakambi ba ndako ya bantoma bazwami na likita linene lya bantoma na nzela ezwami na mobeko mwa ntei mwa mosala.

Mokano mwa kolandela mpe kofunda bakambi ba Mbula Matari moponami na ndabo enene ya bakambi bazwami na likita linene lya bantoma engebene na nzela na mobeko mwa ntei mwa mosala.

Bakambi ba Mbula Matari bafundami bakolongwa na mosala.

Atikele 167

Soki etumbu epesami na Mokonzi wa Ekolo mpe na Minisele wa yambo, basengeli kotika misala mia bango. Botiki mosala bokosalema na ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi.

Mpo ya mabunga masalemi na eleko ya misala mia bango te, bofundi bwa Mokonzi wa Ekolo mpe Minisele wa yambo bokosalema te kino

ntango mosala mwa bango mokosila. Na ntango yango, eleko ya bolandi likambo epekisami.

Atikele 168 :

Mikano mia bazuzi ba Mobeko Likonzi mikoki ata moke te koyamba mokanda mwa bosengi bosambisi lisusu mpe misengeli kokokisama noki noki. Misengeli kosalema mpe kokokisama na bakonzi ba Leta, na bakonzi banso ba misala mia Leta mpe mia bazuzi, na bato banso, basoda mpe bato basusu.

Ekela nyonso elongobani na Mobeko Likonzi te, ezali na likoki moko te.

Atikele 169 :

Bobongisi mpe botambwisi ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi botiami na Mobeko molimbolami malamumu.

**MOLONGO MWA MOTOBA : MISOLO MIA EKOLO
LISAKOLI YA YAMBO : Mabongisi manene**

Atikele 170 :

« **Franc congolais** » ezali mosolo mwa Ekolo Nsomi ya Congo. Mosolo mwango mozali na likoki lya kosomba biloko na etando mobimba ya ekolo.

Atikele 171 :

Mabomba ma misolo mia Mbula Matari makeseni na maye ma bingumba.

Atikele 172 :

Bosaleli mosolo mwa Leta bokobanda mokolo mwa yambo mwa sanza ya liboso ya mobu mpe bokosuka na mokolo mwa 31 sanza ya zomi na mibale ya mobu mona.

Atikele 173 :

Sanduku enene ya mosolo mwa ekolo ekoyebana mibu na mibu na ndako ya bantoma ba mibeko na nzela ya Ndako ya bokengi, bobimisi mpe boyebi misolo mia Leta eye ekopesa makanisi ma ye.

Sanduku enene ya mosolo mwa Leta ya ekolo epesami na mobeko.

Atikele 174 :

Lolenge ya kotuna mpako lokopesama bobele na mobeko

Bofuti mosolo mpo ya makambo ma Leta bozali lotomo ya moto nyonso oyo afandi na Ekolo Nsomi ya Congo.

Bolongoli mpako to ya bokutoli mpako to ntako bokopesama bobele na mobeko.

Atikele 175 :

Sanduku ya mosolo moyingeli mpe mobimi mwa Leta, na boyangeli bwa Mbula Matari mpe na bingumba ezwami mbula na mbula na mobeko.

Eteni ya mosolo moyingeli na ekolo, epesami na bingumba, etiami na ndambo ntuku inei likolo lia mokama. Bakokata yango libela na esika mosolo moyingeli.

Mobeko mokolimbola mabongisi masusu ma boyingeli bwa mosolo mpe lolenge lwa bokaboli yango.

LISAKOLI LYA MIBALE : Ndako ya ebombelo enene ya mosolo.

Atikele 176 :

Ndako ya ebombelo enene ya mosolo mwa Congo ezali esika ya kosala mosolo mwa Ekolo Nsomi ya Congo.

Na yango ezali na ntomo iye :

- a) bobombi misolo mia leta ;
- b) bobateli mpe ezaleli elamu ya semba ya makoki ma mosolo ;
- c) bolimboli mpe bosaleli bolamu bwa misala mia politiki mia mosolo ;
- d) botali misala minso mia mosolo ;
- e) mopesi malako ma nkita mpe ma misolo na Mbula Matari.

Na bosaleli bitinda mpe misala mia yango, ndako ya ebombelo enene ya mosolo ya Congo ezali na bonsomi mpe na makoki ma komikonza na mibeko mia ye mei.

Atikele 177 :

Bobongisi mpe botambwisi bwa ndako ya ebombelo enene ya mosolo mwa Congo bobongisami na mobeko molimbolami malamau.

LISAKOLI LYA MISATO : Ndako ya bokengi, bobimisi, boyebi misolo mia Leta.

Atikele 178 :

Ndako ya bokengi, bobimisi mpe boyebi misolo mia Leta etiami na Ekolo Nsomi ya Congo.

Ndako ya bokengi, bobimisi mpe boyebi misolo mia Leta ezali na maboko ma lingomba lya bantoma-basali mibeko mia ekolo.

Bakambi ba ndako ya bokengi, bobimisi mpe boyebi misolo mia Leta bakolubwama, bakotika misala mia bango mpe, ntango mosusu, bakolongwa na Mokonzi wa Ekolo nsima ya makanisi ma lingomba lya bantoma-basali mibeko ba ekolo.

Bakambi ba ndako ya bokengi, bobimisi mpe boyebi misolo mia Leta basengeli kolakisa bwanya bwa bango bonene botali mosolo, misala mia bosembo to misala mia Leta mpe nzebi ya boumeli na misala koleka mibu zomi.

Atikele 179 :

Bosalemi, bobongisi mpe botambwisi bwa ndako ya bokengi, bobimisi mpe boyebi misolo mia Leta botiami na mobeko molimboli malamumu.

Atikele 180 :

Ndako ya bokengi, bobimisi mpe boyebi misolo mia Leta ekokengela engebene na motindo mwa mobeko-monene, eyangeli ya mosolo mwa Leta biloko bia Leta mpe botangi misolo mia bingumba, mia bituka bikonzami biango moko mpe na biyangeli bia Leta.

Mobu na mobu akobimisa mokanda mwa misala mia ye moye akotindela Mokonzi wa Ekolo, ndako ya bantoma ba mibeko mpe Mbula Matari ya ekolo.

Mokanda mwa misala miango mokobima na zulunalo ya Leta.

LISAKOLI LYA MINEI : Sanduku ya ekolo ya bokaboli mosolo malamumu.**Atikele 181 :**

Sanduku ya ekolo ya bokaboli mosolo malamumu esalemi. Epesami makoki ma komikonza na mibeko mia ye.

Sanduku ya ekolo ya bokaboli mosolo malamumu ezali na lotomo ya kopesa misolo na miango mpe manaka ma kotonga ekolo, mpo ya kokokisa bosalisani bwa bato ba ekolo mpe kolongola bokeseni kati ya botombwami bwa bingumba mpe bwa bituka bisusu bikonzami yango moko.

Makoki ma mosolo mwa misala mia yango mauti na mosolo mwa Leta mpo ya biteni zomi likolo lya mokama bia misolo minso mia ekolo miyingeli o sanduku enene ya Leta mbula na mbula.

Ekonzami na bokengi bwa Mbula Matari.

Mobeko molimboli malamumu mokolobela bobongisi mpe botambwisi bwa yango.

MOLONGO MWA SAMBO : MAMBI MA PULUSI YA EKOLO MPE MAMPINGA MA BASODA.

LISAKOLI YA YAMBO : Pulusi ya ekolo.

Atikele 182 :

Pulusi ya ekolo epesami lotomo ya bokengi bwa ekolo, bokengi bwa bato mpe bwa biloko bia bango, bobateli mpe bobongisi, kimia ya ekolo mpe bobateli nzoto ya bakonzi banene ba ekolo.

Atikele 183 :

Pulusi ya ekolo ekokota na makambo ma politiki te. Esalemi mpo ya kosalisa ekolo Congo. Moto moko te akoki kobongola misala mia yango mpo ya ntina ya ye moko.

Pulusi ya ekolo ekosala mosala na etando mobimba ya ekolo na botosi Mobeko Likonzi moye mpe mibeko mia ekolo.

Atikele 184 :

Pulusi ya ekolo etiami na bokonzi bwa bato ba ekolo mpe ekonzami na bokambemi bwa minisele atali mambi ma ntei ya ekolo.

Atikele 185 :

Motuya mwa bapulusi na bisika binso bazali, misala mia boyangeli na ntango nyonso mpe na makambo manso, mosengeli kolanda mabongisi ma solo matali bokolongonu bwa nzoto, bwanya bwa semba mpe bomoto bwa solo mpe botii bokokani bolongobani kati ya bato ba bingumba.

Atikele 186 :

Mobeko molimboli malamumu mokolobela bobongisi mpe botambwisi misala mia pulusi ya ekolo.

LISAKOLI LYA MIBALE : Mampinga ma basoda.

Atikele 187 :

Mampinga ma basoda masalemi na limpinga lya mabele, limpinga lya likolo, limpinga lya mai mpe misala misusu mia bosalisi mampinga.

Mampinga ma basoda mazali na lotomo ya kobatela mabele mobimba ma ekolo mpe ndelo ya yango. Engebene na mobeko-monene,

mampinga makosunga na eleko ya kimia, botomboli nkita, bato mpe ntoki mpe kobatela bato mpe biloko bia bango.

Atikele 188 :

Mampinga ma basoda mazali mpo ya ekolo mobimba. Masalemi mpo ya kosalisa ekolo mobimba.

Moto moko te, mbele akozwa etumbu ya boteki ekolo, akoki kobongola misala mia mampinga mpo ya ntina ya ye moko.

Mampinga ma basoda makokota na makambo ma politiki te mpe makonzami na bokonzi bwa Leta.

Atikele 189 :

Motuya mwa basoda na bisika binso bazali, misala mia boyangeli na ntango nyonso mpe na makambo manso, misengeli kolanda mabongisi ma solo matali bokolongonu bwa nzoto, bwanya bwa semba mpe bomoto bwa solo mpe botii bokokani bolongobani kati ya bato ba bingumba.

Atikele 190 :

Moto moko te, mbele akozwa etumbu ya boteki ekolo, akoki kopesa mateya ma kokomisa moto soda to kolanda misala lokola soda to kozala na milisi iyebani na mampinga ma basoda te to kopesa bana bake mindoki.

Atikele 191 :

Mobeko molimboli malamumu mokotia bobongisi mpe botambwisi mampinga ma basoda.

Atikele 192 :

Lisanga linene lya politiki ya mampinga ma basoda lisalemi.

Lisanga linene lya politiki ya mampinga ma bobateli ekolo liyangemi na Mokonzi wa Ekolo mpe soki azali te to azwi lipekisi, na Minisele wa yambo.

Mobeko molimboli malamumu mokotia bobongisi bosaleli misala mpe botambwisi bwa Lisanga linene lya politiki ya mampinga ma bobateli ekolo.

MOLONGO MWA MWAMBE : EYANGELI YA MISALA MIA LETA.

Atikele 193 :

Eyangeli ya misala mia Leta ekokota na makambo ma politiki te, ezali ya lingomba lyoko te, etali mpe moto moko te. Moto moko te akoki kobongola yango na misala mia ye mei to mia ntina ya ye.

Eyangeli ya misala mia Leta esangisi ndako enene ya misala mia Leta mpe mabongisi manso mpe misala misusu mia lolenge lona.

Atikele 194 :

Mobeko molimboli malamumu mokopesa bobongisi mpe boyangeli misala mia Leta, mia Mbula Matari ya ekolo, bingumba mpe bituka bikonzami yango moko.

ETENI YA MINEI : MAMBI MA BINGUMBA.

MOKAPO MWA YAMBO :BITULUKU BIA LETA BIA BINGUMBA.

Atikele 195 :

Bituluku bia Leta na kati ya bingumba bizali :

- a) lisanga lya bantoma ba engumba ;
- b) Mbula Matari ya engumba.

Atikele 196 :

Bingumba bibongisami engebene na mitindo mipesami na atikele 3 ya Mobeko Likonzi moye.

Bokabwani bwa bituka na kati ya bingumba bosalemi na mobeko molimboli malamumu.

Atikele 197 :

Lingomba lya bantoma ba engumba lizali eyangeli ya masolo na kati ya engumba. Litalaka mambi ma ntina ma engumba mpe likolanda Mbula Matari ya engumba mpe misala mia Leta na kati ya engumba mpe na bituka.

Bakambi ba bango babiangami « bantoma ba bingumba » Baponami na bato banso mpe na ndenge ya bonkutu to na ndenge ya koponama te mpo ya eleko ya mibu mitano miye bakoki kozongela mosala mwa bango mbala na mbala.

Motuya mwa bantoma baye baponami te bakoki koleka moko likolo ya zomi te ya baye banso bazwami na lingomba lya bantoma ba engumba.

Engebene na mabongisi ma Mobeko Likonzi moye, mabongisi matiami na atikele 100, 102, 103, 108 mpe 109 masengeli kosalema ndenge yoko na mangomba ma bantoma ba bingumba.

Atikele 198 :

Mbula Matari ya engumba ekonzami na Mokambi wa engumba, na Molandi-mokambi wa engumba mpe na baminisele ba bingumba.

Mokambi wa engumba mpe molandi wa ye baponami, mpo ya eleko ya mibu mitano miye bakoki kozongela se mbala yoko, na kati ya bantoma ba bingumba to na libanda lya lingomba lya bantoma ba engumba. Balubwami na ebonga ya mosala na mobeko–monene mwa Mokonzi wa Ekolo.

Baminisele ba Mbula Matari ya engumba batiami na mokambi wa engumba, bauti na lingomba lya bantoma ba engumba to na libanda lya lingomba lya bantoma ba engumba.

Bakambi ba Mbula Matari ya engumba basengeli kolakisa bokokani bolongobani bouti kati ya bituka.

Motango mwa bakambi ba Mbula Matari ya engumba mokoki koleka zomi te.

Liboso ya kobanda mosala, mokambi wa engumba asengeli kolakisa linaka lya Mbula Matari ya engumba ya ye liboso lya lingomba lya bantoma ba engumba.

Soki linaka lina lindimami na ndambo enene ya lingomba lya bantoma ba engumba, lingomba liye likofandisa baminisele na mosala.

Bakambi ba Mbula Matari ya engumba bakoki kotika mosala bango banso, to moko wa bango, soki lingomba lya bantoma ba engumba liponi liloba lya bopaleli, to liloba lya bokebisi.

Mitindo mia atikele 146 mpe 147 mia Mobeko Likonzi moye misengeli kosalema ndenge yoko na bakambi banso ba Mbula Matari ya engumba.

Atikele 199 :

Bingumba mibale to biyike bikoki, na boyokani bwa solo, kosala lisanga lyoko lya bobongisi mpe bosangisi mambi ma politiki ma bango mpe boyangeli esika yoko misala misusu mitali eyangeli ya makoki ma bingumba bia bango.

Atikele 200 :

Likita lisangisi bakambi ba bingumba binso lisalemi .

Likita lyango lizali na lotomo ya kopesa makanisi mpe koyebisa makambo ma ntina matali politiki ya kosalela mpe mibeko mia kopona mpo ya ekolo.

Likita lya bakambi ba bingumba lisalemi na bakambi bango mpeza ba bingumba, Mokonzi wa Ekolo, Minisele wa yambo mpe minisele atali mambi ma ntei ya ekolo. Bakoki mpe kobenga mokambi mosusu wa Mbula Matari wa ekolo.

Likita lyango likambemi na Mokonzi wa Ekolo.

Likosangana mbala mibale na mobu moko na bobiangami bwa Mokonzi wa Ekolo.

Ekosangana na engumba yoko yoko na ndenge ya likelemba.

Mobeko molimboli malamumu mokopesa ndenge ya koyangela mpe ya kotambwisa yango.

MOKAPO MWA MIBALE : BOKABOLI MISALA KATI YA MBULA MATARI YA EKOLO MPE BINGUMBA.

Atikele 201 :

Bokaboli misala kati ya Mbula Matari ya ekolo mpe bingumba bopesami na Mobeko Likonzi moye.

Makanisi makouta to na mabongisi ma Mbula Matari ya ekolo to na mabongisi elongo ma Mbula Matari ya ekolo mpe ma bingumba, to mpe na mabongisi ma bingumba bango mei.

Atikele 202 :

Engebene na makambo masusu ma Mobeko Likonzi moye, mambi maye matali se Mbula Matari ya ekolo :

- 1) mambi ma bapaya matali bondeko na bikolo bisusu mpe boyokani mpe mibembano na bikolo bia molongo ;
- 2) bobongisi mambi ma mombongo na bapaya ;
- 3) bonsomi, ezaleli mpe bokengi bwa bapaya ;
- 4) bozongisi mopaya oyo asali mbeba na ekolo ya ye, boyingisi bato basusu na ekolo, bobimisi bato na bikolo bisusu , mpe bopesi pasepolo mpe viza ;
- 5) bokengi na bikolo bisusu bia bapaya ;
- 6) mambi ma mampinga ma basoda mpe bobateli ekolo ;
- 7) pulusi ya ekolo ;
- 8) mosala mwa Leta motali bato banso ;
- 9) misolo mia ekolo ;
- 10) mambi ma mpako mauti na litomba, mpako ya kopani mpe mpako ya moto na moto engebene na atikele 174 ;
- 11) nyongo ya ekolo,
- 12) bozwi nyongo na bikolo bisusu mpo ya matomba ma ekolo mpe ma bingumba ;
- 13) bozwi nyongo na kati ya ekolo mpo ya matomba ma ekolo ;
- 14) mosolo, bokeli mosolo mpe bonsomi bwa mosolo ;
- 15) kilo ya biloko, lomeko mpe masini ma enfomatiki ;
- 16) bilo ya bolelisi mpe bokotisi biloko biuti na bapaya mpe makoki ma bobengisi mpe botindi biloko na mboka bapaya ;

- 17) mobeko motali ndako ya ebombelo ya misolo mpe misala mia ebombelo ya misolo mpe mabenga ma mosolo ;
- 18) mobeko motali bosombitinyi misolo ;
- 19) nzebi ya mambi ma makomi, ma misala mia maboko, ma kotula mpe mikanda mia koyebisa mayele ma moto ;
- 20) ndako ya posita mpe bitinda bia mosika na nzela ya mopepe mpe alo-alo mpe mikanda mia maloba mokuse, ladio ya bopanzi nsango, etando eke mpe satellite ;
- 21) mobembo na mai na mbu mpe na bibale bia ntei ya ekolo, mpepo, nzela ya masuwa ntoto, nzela ya mokili mpe nzela isusu ya mai to ya balabala ikoki kosangisa bingumba bibale to biyike to mpe etando ya ekolo eye ezali pembeni ya ekolo ya bapaya to eye mobeko mwa ekolo moyebisi ete nzela ena ezali na litomba lya solo mpo ya ekolo, ata ko nzela yango ezali na kati ya etando ya engumba ;
- 22) biteyelo bia likolo to biteyelo bisusu binene bia nzebi, bia bwanya to bia misala bisalemi mpe bifutami na Mbula Matari ya ekolo to na bingumba mpe biye mobeko –monene momonisi litomba lya yango ;
- 23) bosali mibeko mia boyangeli biteyelo esengeli kosalema na bituka binso bia ekolo ;
- 24) bozwi biloko mpo ya bolamu bwa ekolo, esengeli kolanda mambi manso mazwami na atikele 34.
- 25) Bobongisi manaka mpo ya mambi ma milona, ma zamba mpe ma pitolo mpe lotiliki mpo ya litomba lya bingumba, ndako ya milona mpe misala misusu mia lolenge lona mpe lisusu bokaboli bakambi engebene na mobeko mwa basali ba Leta. Misala mia lotiliki, mia milona, mia zamba (milona mpe nyama) ; mpo ya bokangi nyama to mbisi, mpo ya bobokoli bibwele, mpo ya bilei biuti na nyama mpe nzebi ya bopesi mino na nyama ;
- 26) Bobateli bato na mbeba inso ikoki kouta na bikela bibe bia moto to na ngenge, to bolongoli bikela bia ngenge ;
- 27) Bokebisi makambo mabe mauti na kompani inene to ikasi ya nkita
- 28) Bomengo bouti na bonkoko, bikeko binene bia ekolo mpe zamba ya bobombi nyama eyebani na litomba mpo ya ekolo ;
- 29) Misala mia boyebi bileko mpe mopepe mpe bosangisi zebi ya misala mia emekelo ya ndelo ya mokili mpe nzebi ya koyema mokili mpe mambi ma boyekoli mai ;
- 30) Boluboli mpe botii na misala, bakengeli ba biteyelo ba bingumba mpo ya mateya ma biteyelo bike, bia nse, bia kati, bia bolakisi misala mpe bia lolenge losusu ;
- 31) Botangi mituya mia kolimbola likambo mpe koyeba motango mwa bato mpo ya litomba lya ekolo ;
- 32) Bobongisi biyangeli mpe matomba ma ekolo ;

- 33) Boluki na bwanya mpe mayele ma tekini ;
- 34) Mabongisi manene ma botomboli misala minene mia ntina lokola : libongo, libanda lya mpepo, libongo lya engunduka.
- 35) Lisalisi na basoda babundi ba kala mpe baye bazoki na bitumba ;
- 36) Bosali mibeko mingi mpenza :
- a) mobeko mpo ya mombongo mpe bobateli bomoi bwa bato mpe biloko ntango ya likama, bokeli mpe bondimi kompani ;
 - b) mobeko mwa bitumbu, eyangeli ya bato na boloko ;
 - c) mobeko mwa boyangeli makoki ma bwanya bwa bosembo mpe mobeko mwa bosembo;
 - d) bosali mobeko mpo ya misala mia maboko mpe mya Leta;
 - e) bosali mobeko mwa mosala motali boyokani kati ya mibeko mpo ya bokengi bwa bato, mingi mpenza, mibeko mitali bobateli bomoi bwa bato mpe bozangi mosala na nko mpo ya ntina ya yo te ;
 - f) bosali mobeko mwa nkita motali mingi mibeko mia mabanga ma ntalo mpe mafuta ya masini, kompani, ma bosali biloko, bisika bia lotiliki mpe bobateli mabongi ma mabele ;
 - g) bosali mobeko mpo ya bikela bia mayele mpe bia maboko ;
 - h) bosali mobeko mpo ya nkisi mpe lolenge lolamu ya kobikisa moto, kosalisa moto liboso lya kozwa mpasi, mingi mpenza bokolongonu bwa nzoto, bopeto bwa bisika bia bofandi mpe bobateli mama mpe mwana, bosali mobeko mpo ya mosala mwa bakeli mino; mpo ya mombongo mwa nkisi, mpo ya kokotisa bapaya na ekolo mpe kokatisa ekolo na ngonga eke , mibeko mpo ya bosalisi nzoto kati ya bikolo bibale mpe molongo, mobeko mpo ya bokolongonu bwa bisika bia mosala, bosangisi nzebi na boluki bwanya na ndako ya bokeli nkisi mpe bokaboli minganga ;
 - i) mobeko mwa maponami ;
 - j) bosali mobeko mwa kokela biloko, kobongola bobengisi biloko na bikolo bisusu, botindi biloko na bikolo bisusu mpe botekisi masanga makasi to lotoko mazwami na lolenge ya kokamola ;
 - k) bosali mobeko mwa kokela biloko, bobengi mpe botindi biloko bia boteki na mikili, mpe botekisi masanga makasi (lotoko) to ya makasi te ;
 - l) bosali mobeko mwa kokela biloko, kobengisa, kotinda biloko na mikili misusu mpe kokatisa na ekolo na ngonga eke biloko bia bobundeli,
 - m) bosali mobeko mpo ya kopesa mwasi zemi na ndenge ya bwanya bwa monganga, ndenge ya bosaleli bobongoli nzoto ya moto mpe bobakisi biteni bia nzoto mpe misuni mia moto na monganga wa mayele ;
 - n) bosali mobeko mpo ya bato bakima mboka ya bango, baye babengana bango na ekolo ya bango mpe baye bakima bitumba.
 - o) Bosali mobeko mpo ya baye bandimi misala mia monganga, mpo ya misala mpe makambo masusu.

Atikele 203 :

Engebene na makanisi masusu ma Mobeko Likonzi moye, mabongisi maye makosalema ndenge moko na Mbula Matari mpe na bingumba :

1. kokotisa na misala makambo manso matali botomboli mpe bobateli makoki ma moto mpe bonsomi bwa solo boye bopesami na Mobeko Likonzi moye ;
2. makoki ma bato mpe ma bonkoko ;
3. botangi mituya mia bolimboli likambo, boyebi motango mwa bato ;
4. bokengi kati ya ekolo ;
5. bobongisi ndako ya kosambisa mpe ya kolakisa bato, mpe ndako ya boloko bwa bitumbu ;
6. mambi ma bonkoko mpe masano ;
7. bobongisi mambi ma mpako mpe makoki ma kobatela biloko, bosaleli yango, longola se mpako itali atikele 174 ;
8. bosaleli meko na mambi ma bokengi bwa bapaya ;
9. boluki na bwanya mpe mayele ma tekini ya masini, lifuta lya bayekoli, lya kobakisa mayele mpe lya kolendisa boluki bwa solo na bwanya ;
10. mangomba ma minganga mpe ma bolingo bwa bato, bomipesi bwa solo bwa minganga mpe bwa bakambi ba bilanga ;
11. bosaleli manaka ma mambi ma bileko mpe mopepe, ma mabele, ma koyema mokili mpe ma koyekola mai ;
12. mikakatano mia mambi ma molongo.
13. bopanzi nsango, ladio, etando eke , kompani ya misala mia senema ;
14. bobateli bana mboka ;
15. mobembo mwa botali na esengo mambi ma mokili ;
16. makoki matali mabele mpe makele, bobongisi ekolo malamumu, eyangeli ya mai mpe ya zamba ;
17. bokebisi makono ndenge na ndenge na ekolo mpe bokebisi makono mabe ma nyama makoki kokotela bato ;
18. bobateli efandeli ya bato, bisika bilamu bia mokili, bisika bisusu bia mboka mpe bobateli bisika binene yango ;
19. bosali mobeko mpo ya misala mia lotiliki, mia milona mpe mia zamba, bobokoli bibwele, biloko bia kolia biuti na nyama to na milona ;
20. botangi biteyelo bike, bia kati mpe biteyelo bia likolo ;
21. mombongo na nzela ya mokili, botamboli bwa mituka, botongi mpe bobongisi balabala mpo ya litomba lya ekolo mobimba ; bofuti mpe bokaboli lifuta mpo ya basali ba nzela itongami na Mbula Matari ya ekolo to ya engumba ;
22. mangomba ma minganga mpe ma bolingo bwa bato ;
23. likanisi lya misala, manaka mpe boyokani na bapaya mpo ya mambi ma nkita, ma ntoki, ma nzebi mpe ma bato ba mokili mobimba ;

24. bokeli biloko, bomemi bato mpe biloko, bosali mpe botekisi lotiliki
 25. bobateli mangomba ma bato bazali na botau bwa nzoto.

Atikele 204 :

Engebene na mambi maye mazali na Mobeko Likonzi moye, makambo maye malandi matali mingi mpenza bingumba :

1. lolenge ya kobongisa engumba ;
2. boyokani kati ya bingumba ;
3. misala mia Leta na bingumba mpe bituka,
4. bosali mibeko mitali mambi ma bato ;
5. misolo mia Leta na kati ya engumba ;
6. nyongo ya Leta na kati ya engumba ;
7. bosengi nyongo iuti na mboka mpo ya litomba lya engumba
8. bopesi mpe bobateli mikanda mia lopango mpe ndako na botosi mibeko mia ekolo ;
9. bobongisi mombongo na bingumba bizali pembeni ya bikolo bisusu ;
10. bobongisi mpe botambwisi misala mia Leta, ndako ya mimbongo mpe kompani ya leta na kati ya engumba na botosi mibeko mia ekolo ;
11. misala mpe mimbongo mia Leta mpo ya litomba lya engumba mpe bituka ;
12. bozwi biloko mpo ya matomba ma engumba ;
13. biteyelo bike, ya nse, ya kati, ya bolakisi mosala mpe ya lolenge losusu mpe lisusu koyekola kotanga mpe kokoma ya bana mboka engebene na mibeko miye misalemi na Mbula Matari ya ekolo ;
14. bobongisi mambi ma kofuta lomande ya bitumbu to kokota boloko mpo ya bokebisi botosi mibeko mia leta engebene na mobeko wa ekolo ;
15. bobongisi nzela ya nsinga to ya balabala na kati ya bingumba ;
16. mpako, ntako mpe makoki ma bingumba mpe ma bituka mingi mpenza mpako ya mabele, ya biloko bia bofuteli, ya mituka ;
17. bobongisi lifuta lilongobani lya basali ba bingumba engebene na mibeko mia ekolo ;
18. botii basali ba minganga na misala engebene na mibeko mia basali ba Leta, bobongisi manaka mpo ya efandeli mpe misala mia bosukisi makono ma bato banso engebene na mwango mwa ekolo mobimba : bobongisi misala mia bokolongonu bwa nzoto mpe makono ma engumba, bosaleli mpe bokengi bwa mobeko motali mino mpe ndako ya bosali mino na ekolo mpe lisusu bobongisi misala mia minganga mia kokebisa makono, misala mia bolingi bato mpe mia biyamba, ndako ya botali nzoto mpe misala mia ndako ya bokeli mino , bobongisi mpe bokolisi bokolongonu bwa nzoto bwa yambo ;

19. bobongisi manaka ma mabanga ma ntalo, ya makele, ya masini mpe lotiliki mpo ya litomba lya engumba mpe esaleli ya yango engebene na mibeko mia bingumba na mabongisi ma ekolo ;
20. bobongisi manaka ma milona mpe zamba mpe mabongisi ma ekolo, botindi basali ba bilanga na bisika bia mosala mpe bakambi ba bango engebene na mabongisi ma mibeko mia basali ba Leta, bosali mibeko mia ekolo mitali mambi ma bilanga, ma zamba, bokila mpe bolobi mbisi mpe mambi matali efandeli ya bato, bobateli mabele mpe mai mpe bokangi, bobokoli nyama ya zamba, bobongisi mpe bokengeli mateya ma bilanga, botii mituya mia biloko biuti na milona ;
21. botindi na bingumba minganga mia bibwele engebene na mibeko mia basali ba Leta, bosalisi manaka ma boteyi bato, mambi matali lobiko to bomoi bwa bibwele mpe bosaleli mibeko mia bokengi bwa bomoi mpe lobiko ya nyama mingi mpenza na bisika bia bopemisi bato ba bokono na ndelo ya bikolo mpo ya mikolo ntuku minei ;
22. bopesi mateya ma mangwele ya nyama mpo ya kobengana makono ma nyama, bobongisi ndako ya botali makono mpe bokeli nkisi mpe lopitalo ya nyama mpe esaleli ya mibeko mia ekolo mpo ya mambi matali bibwele, mabongisi mpo ya kobatele bomoi bwa nyama ;
23. mibembo mia botali na esengo, bomengo bouti na bonkoko, bikeko binene bia ekolo mpe bibombelo bia nyama ya zamba to bisika bia bopemi mpo ya litomba lya engumba mpe lya bituka ;
24. ndako ya bofandi na bingumba binene mpe bia bituka, bobongisi nzela ya bingumba mpe bisaleli bia bato banso ba bingumba mpe bituka ;
25. bokengeli mambi ma ntoki mpe masano na kati ya bingumba ;
26. bosaleli mambi ma lotiliki mpe ma mai mazangi ngenge mpe bobimisi mai mpo ya mposa ya engumba ;
27. bosaleli meko ya makoki ma efandeli mpe bondimi bapaya engebene na mobeko-monene ;
28. bosaleli mobeko mwa bonkoko ;
29. linaka lya bobongisi engumba.

Atikele 205 :

Lingomba lya bantoma ba engumba likoki te koloba makambo matali Mbula Matari ya ekolo. Ndenge yoko, lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma babongisi mibeko bakoki te koloba makambo matali engumba.

Kasi, lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko, makoki na libongisi lya mobeko, kopesa ndingisa na lingomba lya bantoma ba engumba ya kobimisa mibeko mitali se makambo ma Mbula Matari ya ekolo. Soki lingomba lya bantoma-basali mibeko mpe bantoma-babongisi mibeko basukisi ndingisa eye bapesaki na lingomba lya bantoma ba engumba, makambo maye matali mibeko minso mikamatamaki na lingomba lya bantoma

ba engumba na nkombo ya Mbula Matari ya ekolo makobongisa makambo mpe misala mina.

Ndenge yoko, lingomba lya bantoma ba engumba, likoki, na libongisi lya mobeko, kopesa ndingisa na mangomba ma bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo mpo ya kobimisa mibeko mitali se makambo ma lingomba lya bantoma ba engumba. Soki lingomba lya bantoma ba engumba lisukisi ndingisa eye bapesaki na mangomba ma bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo, makambo maye matali mibeko minso mikamatamaki na mangomba ma bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo na nkombo ya engumba mikotikala mpe mikosala misala na engumba eye kino mobeko mwa engumba mokobongisa makambo mpe misala mina.

Na makambo ma mibeko matali elongo Mbula Matari ya ekolo mpe bingumba, mobeko nyonso mwa engumba molongobani te na mibeko mpe mikano mia esaleli ya Mbula Matari ya ekolo, mokondimama te to mokobwakema na ndenge nyonso, bobele soki bokeseni bozali.

Mibeko mia ekolo mizali likolo lya mibeko mia engumba.

Atikele 206

Longola se mambi maye makokani na mibeko mia ekolo te, Mbula Matari ya bingumba isengeli kosala, na nzela ya misala mia yango, mibeko mpe mikano mia ekolo.

MOKAPO MWA MISATO : BONKUMU BWA BONKOKO.

Atikele 207 :

Bonkumu bwa bonkoko bondimami.

Bozwi makoki engebene na bonkoko bwa mboka, boye bosengeli kopengwa te na Mobeko Likonzi, na mobeko-monene, na kimia ya ekolo mpe na mimeseno malamumu.

Nkumu nyonso wa mambi ma bonkoko alingi kosala misala mia maponami na ekolo asengeli kolanda maponami, longola se mabongisi ma atikele 198 mokoloto 3 mwa Mobeko Likonzi moye.

Bonkumu bwa bonkoko bosengeli kotombola bomoko mpe lisanga makasi o ntei ya ekolo.

Mobeko mokobongisa misala mia bonkumu bwa bonkoko.

ETENI YA MITANO : LISANGA LYA NKITA MPE LYA BATO

Atikele 208 :

Lisanga lya nkita mpe lya bato litiami na Ekolo Nsomi ya Congo.

Atikele 209 :

Lisanga lya nkita lya bato lizwi etinda ya kopesa makanisi na mituna mia nkita mpe mia bato miye ezwi na Mokonzi wa Ekolo, lingomba lya bantoma-basali mibeko to lingomba lya bantoma-babongisi mibeko mpe Mbula Matari ya ekolo.

Lisanga lya nkita mpe lya bato likoki na likanisi lya ye mei kopesa toli na Mbula Matari mpe bingumba na mbongwana iye amoni, ikoki kotombola nkita mpe bomoto bwa ekolo.

Atikele 210 :

Mobeko molimboli malamumu mokotia bobongisi mpe botambwisi bwa lisanga lya nkita mpe lya bato.

ETENI YA MOTOBA : BITULUKU BIA LISALISI LYA MAMBI MA BONSOMI BWA EKOLO.

MOLONGO MWA YAMBO :MAMBI MATALI LISANGA LYA MAPONAMI MA EKOLO NA BONSOMI.

Atikele 211 :

Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi lizwi makoki ma komikonza yango moko.

Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi lizali na mokumba mwa bobongisi misala mia maponami lokola bokomisi, boponi, bobongisi buku enene ya maponami, misala mia boponi, botangi bilembo bia baponami mpe etuneli enso.

Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi likokengela esaleli elamu ya milulu mia maponami mpe mia etuneli.

Mobeko molimbolami malamumu mokotia bobongisi mpe botambwisi Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi.

MOLONGO MWA MIBALE :LISANGA LINENE LYA LOLAKA, BOTALI MPE BOPANZI NSANGO.

Atikele 212 :

Lisanga linene lya lolaka, botali mpe bopanzi nsango likelami mpe lipesami makoki mayebani na mobeko.

Lizali na lotomo ya kosunga mpe kokengela bonsomi mpe kobatela mambi ma zulunalo, mpe lisusu nzela inso ya bopanzi nsango na bato engebene na botosi mobeko.

Likokeba kotosa lolenge ya kotambwisa mambi ma bopanzi nsango mpe likondima na lolenge moko mangomba ma politiki, masanga ma bana ekolo na misala mia Leta mitali bopesi mpe bopanzi nsango.

Bokambemi, misala, bobongisi mpe botambwisi lisanga linene lya lolaka, botali mpe bopanzi nsango bobongisami na mobeko molimbolami malamumu.

ETENI YA SAMBO : BOYOKANI MPE MIBEMBANO KATI YA MOLONGO

Atikele 213

Mokonzi wa Ekolo akoyokana mpe akosakola bosolo bwa boyokani mpe mibembano kati ya bikolo bia molongo.

Mbula Matari akoyamba mibembano kati ya molongo miye misakolami te nsima ya bondimi bwa lisanga lya baminisele. Mbula Matari ekoyebisa mibembano mina na lingomba lya bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo.

Atikele 214 :

Boyokani bwa kimia, bwa mombongo, boyokani mpe mibembano mitali mayangeli ma bikolo mpe bobongisi bowelani bwa molongo, iye ikomipesa na misolo mia Leta, iye ikobongola meko ya mibeko, iye ikoluka kosombitinya to kosangisa mabele ma ekolo na bikolo bisusu, ikoki kotiyama maboko to kondimama bobele engebene na mobeko-monene.

Bokabi moko te, bosombitinyi moko te, bosangisi moko te bwa mabele ma ekolo bokoki kondimama soki bana Congo bandimi te na nzela ya etuneli.

Atikele 215 :

Boyokani mpe mibembano kati na molongo, miyambani malamumu engebene na mibeko, uta bobongisi bwa yango polele, mazali na bokonzi likolo lya mibeko mia ekolo, bobele soki ekolo esusu endimi kosalela boyokani to mobembano ndenge moko.

Atikele 216 :

Soki ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi , eye Mokonzi wa Ekolo atuni, to Mbula Matari to eteni yoko likolo lya zomi ya bantoma-basali to eteni yoko likolo lya zomi ya bantoma-babongisi mibeko elobi ete boyokani to mobembano kati ya molongo ekokani te na libongisi lya Mobeko Likonzi, botii

maboko to bondimi kati ya molongo bokoki kasalama te se nsima ya bobongoli bwa Mobeko Likonzi.

Atikele 217 :

Ekolo Nsomi ya Congo ekoki koyamba boyokani mpe mibembano na masanga to na mangomba, mpe boboyi na bokuse bonsomi bwa ye mpo ya botomboli bomoko bwa Afrika.

ETENI YA MWAMBE : BOBONGOLI BWA MOBEKO LIKONZI

Atikele 218 :

Likanisi lya bobongoli Mobeko Likonzi litali bituluku biye :

- a) Mokonzi wa Ekolo ;
- b) Mbula Matari na boyokani bwa lisanga lya baminisele,
- c) Eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba ekolo na likanisi lya ndambo ya bakambi bango ;
- d) Eteni ya bana Congo na motango mwa bato 100.000 baye bakomi mokanda motindami na yoko ya eteni ya ndako ya bantoma ba ekolo.

Moko ya makanisi maye makopesama na lingomba lya bantoma-basali mibeko mpe liye lya bantoma-babongisi mibeko, baye bakozwa mokano na ndambo enene ya eteni yoko yoko ya ndako ya bantoma ba ekolo mpo ya mwango, ya likanisi to ya mokanda mwa bobongoli.

Bobongoli bokokoma bwa seko bobele soki mwango, likanisi to mokanda mwa bosengi mondimami na etuneli.

Kasi mwango, likanisi to mokanda mokoki kolanda nzela ya etuneli te soki lingomba lya bantoma-basali mpe liye lya bantoma-babongisi mibeko ba ekolo, basangani na likita linene lia bantoma, bandimi libongoli na ndambo ya misato likolo lya mitano ya bakambi ba bango.

Atikele 219 :

Bobongoli moko te bokoki kosalema eleko ya bitumba, ya eyangeli na makasi na Mbula Matari to na basoda, to ntango ya bokitani na eleko eke ya mosala mwa Mokonzi wa Ekolo, to ntango Lingomba lya bantoma-basali to lya bantoma-babongisi mibeko mazali na bopekisi bwa kosangana na bonsomi.

Atikele 220 :

Lolenge ya kokonza ekolo na bokaboli bokonzi, mokano mwa boponi bwa bato banso, lolenge ya kolakisa bakambi ba Mbula Matari bauti na bingumba to bituka, motuya mpe mikolo mia boumeli na mosala mwa Mokonzi wa Ekolo, bonsomi bwa bokonzi bwa kosambisa mpe kokata makambo, boyike

bwa mangomba ma politiki mpe ma sendika, makoki kobongwama soki moke te ntango ya bobongoli bwa Mobeko Likonzi.

Epekisami makasi bobongoli bonso bwa Mobeko Likonzi botali bokutoli bonsomi bwa moto to bokutoli makoki ma bingumba mpe bituka bikonzami biango mei.

ETENI YA LIBWA : MABONGISI MA ELEKO MPE MA NSUKA.

Atikele 221 :

Mibeko mia bantoma mpe mitindo miye mizali naino kotambwisa mboka, mikotikala kino bolongwi mpe bobongoli bwa miango.

Atikele 222 :

Bituluku bia politiki bia bwakali bikotikala na misala tee na ebandeli ya solo ya misala mia bituluku bia lolenge loye biyebani na Mobeko Likonzi moye mpe bikosala misala mia bango engebene na Mobeko Likonzi mwa Bwakali.

Bituluku bia bosalisi mambi ma bonsomi bwa ekolo bikokufa engebene na mobeko, na ebandeli ya ndako ya bantoma ba ekolo ya sika.

Kasi, na mobeko mokolimbola malamumu, ndako ya bantoma ba ekolo ekoki, soki ebongi, kokela bituluku bisusu mpo ya bosalisi bonsomi bwa ekolo.

Atikele 223 :

Na bozilaka ebandeli ya misala mia ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi, lisanga linene lya Leta mpe ndako ya bokati makambo ma nsuka, ndako enene ya bosembo ikosala misala mibongisami na Mobeko Likonzi moye.

Atikele 224 :

Na bozilaka ebandeli ya biyangeli bia bokonzi bwa misala mia Leta, Ndako ya bofundi lisusu ikosala misala miye mitali ndako ya bofundi lisusu misala mia Leta.

Atikele 225 :

Ndako ya bokengi bwa Leta ekufi na ebandeli ya misala mia Mobeko Likonzi moye.

Atikele 226 :

Mabongisi ma mokoloto mwa liboso mwa atikele ya mibale ya Mobeko Likonzi moye, mokobanda misala, na ntaka ya sanza ntuku misato na

motoba iye ikolanda ebandeli mosala mwa solo mwa bituluku bia politiki biyebani na Mobeko Likonzi moye.

Na bozilaka, Ekolo Nsomi ya Congo esangisi engumba ya Kinshasa mpe bingumba zomi biye biyebani na mobeko : Bandundu, Bas-Congo, Equateur, Kasai occidental, Kasai Oriental, Katanga, Maniema Nord-Kivu, Province- Orientale, Sud –Kivu.

Atikele 227 :

Bingumba bitangemi engebene na atikele ya mibale ya Mobeko Likonzi moye, bizwami lokola bitando bia maponami bia bantoma-basali mibeko mpe bantoma-babongisi mibeko ba eyangeli ya liboso ya ndako ya bantoma ba ekolo.

Mobeko mwa maponami mokopesa mitindo mia bobakisi libondo lisusu lya bantoma-babongisi mibeko mpo ya engumba ya Kinshasa.

Atikele 228 :

Engebene na mabongisi ma atikele 222, mokoloto mwa yambo, Mobeko Likonzi mwa Bwakali mwa 4 sanza ya minei mobu 2003 mokufi.

Atikele 229 :

Mobeko Likonzi moye mondimami na etuneli, mokobanda mosala nsima ya bobimisi mwango na Mokonzi wa Ekolo.

Esalemi na Kinshasa , mwa.....sanza ya200....

=/= Joseph KABILA =/=

MAKAMBO NA BOKUSE

Ndimbola ya makambo.....	1
Ebandeli	7
Eteni ya yambo : Mabongisi manene.....	8
Mokapo mwa yambo : Mambi ma ekolo mpe ma bokonzi	8
Eteni ya mibale : Makoki ma bomoto, bonsomi bwa solo mpe misala mia bato mpe mia Leta	12
Mokapo mwa yambo : Makoki ma bato mpe ma politiki	12
Mokapo mwa mibale : Makoki ma nkita, ma bato, mpe ma bonkoko.....	19
Mokapo mwa misato :Makoki ma bato banso	24
Mokapo mwa minei : Ntomo ya mwana mboka.....	27
Eteni ya misato : Libongisi mpe eyangeli ya bokonzi	28
Mokapo mwa yambo : Bituluku bia ekolo.....	29
Molongo mua liboso : Bokonzi boyangeli.....	29
Lisakoli lya liboso :Mambi ma Mokonzi wa Ekolo.....	29
Lisakoli lya mibale : Mambi matali Mbula Matari.....	35
Lisakoli lya misato : Mabongisi ma ndenge moko matali Mokonzi wa Ekolo mpe Mbula Matari.....	37
Molongo mwa mibale : Bokonzi bwa mibeko.....	38
Lisakoli lya liboso : Lingomba lya bantoma-basali mibeko mia ekolo.....	39
Lisakoli lya mibale : Lingomba lya bantoma-babongisi Mibeko mia ekolo	40
Lisakoli lya misato : Matomba mpe makambo makokani te	41
Lisakoli lya minei : Makoki ma bantoma-basali to bantoma-babongisi mibeko.....	42
Lisakoli lya mitano : Nsuka ya eleko ya mosala mwa ntoma-mosali mpe ntoma-mobongisi mibeko.....	43
Lisakoli lya motoba : Botambwisi lingomba lya Bantoma-basali mpe bantoma-babongisi mibeko ba ekolo	44
Molongo mwa misato : Boyokani kati ya bokonzi –boyangeli mpe bokonzi bwa bantoma-basali mibeko.....	48
Molongo mwa minei : Mambi ma bokonzi bwa bazuzi	54
Lisakoli lya yambo : Mabongisi manene	61
Lisakoli lya mibale : Biyangeli bia misala mia bazuzi	63
Lisakoli lya misato : Biyangeli bia misala mia Leta.....	64
Lisakoli lya minei : Biyangeli bia bosambisi bwa mampinga ma basoda.....	65
Molongo mwa mitano : Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi	65
Molongo mwa motoba : Misolo mia ekolo.....	70
Lisakoli lya yambo : Mabongisi manene	70
Lisakoli lya mibale : Ndako ya ebombelo enene ya mosolo	71
Lisakoli lya misato : Ndako ya bokengi, bobimisi, boyebi misolo mia Leta.....	72
Lisakoli lya minei : Sanduku ya ekolo ya bokaboli mosolo malamau	73
Molongo mwa sambo :Mambi ma pulusi ya ekolo mpe mampinga ma basoda.....	73
Lisakoli lya yambo : Pulusu ya ekolo	73
Lisakoli lya mibale : Mampinga ma basoda	74

Molongo mwa mwambe : Eyangeli ya misala mia Leta.....	75
Eteni ya minei : Mambi ma bingumba.....	76
Mokapo mwa yambo : Bituluku bia Leta bia bingumba.....	76
Mokapo mwa mibale : Bokaboli misala kati ya Mbula Matari ya ekolo mpe bingumba.....	78
Mokapo mwa misato : Bonkumu bwa bankoko	88
Eteni ya mitano : Lisanga lya nkita mpe lya bato.....	88
Eteni ya motoba : Bituluku bia lisalisi lya bonsomi bwa ekolo.....	89
Molongo mwa yambo :Mambi matali Lisanga lya maponami ma ekolo na bonsomi.....	89
Molongo mwa mibale : Lisanga lya lolaka, botali mpe bopanzi nsango.....	89
Eteni ya sambo : Boyokani mpe mibembano kati ya molongo	90
Eteni ya mwambe : Bobongoli bwa Mobeko Likonzi	91
Eteni ya libwa :Mabongisi ma eleko mpe ma nsuka.....	92
MAKAMBO NA BOKUSE	94

GLOSSAIRE

FRANÇAIS

LINGALA

Accord global et Inclusif	Boyokani bonene mpe bwa bato banso
Accords et traités internationaux	Boyokani mpe mibembano mya molongo mobimba
Administration	Boyangeli
Administrateur du territoire	Mondele Mboka, Mokambi wa Etuka
Allégement fiscal	Bokutoli mpako
Ambassadeur	Ntoma wa Ekolo o Ekolo ya Bapaya
Amnistie	Bolimbisi motomboki to mobomi
Ampliation	Lokasa ya lolenge yoko
Arrêté	Mobeko Mbula Matari
Arrêts	Mokano mwa bazuzi, bokati likambo
Assemblée Nationale	Lingomba Lya Bantoma ba Ekolo
Assemblée provinciale	Lingomba lya Bantoma ba Engumba
Auditeur général	Mokangi-mosambisi monene wa mambi ma basoda
Autonomie	Lolenge ya yo moko
Autonomie de gestion	Boyangeli lolenge ya yo moko
Autorité	Bokonzi
Avocat	Avoka
Barreau	Lisanga lya basambeli bato
Budget	Mambi matali mosolo mwa Ekolo
Bureau	Bilo, ndako ya mosala
Caisse nationale de péréquation	Sanduku enene ya bokaboli mosolo mwa Leta ndenge elongobani
C.E.I	Lisanga lya maponami na bonsomi
Campagne	Masolo ma boyebisi
Capitale	Mboka mokonzi Ekolo
Censure	Bopaleli
Chef	Sefu
Chef de l'Etat	Mokonzi wa Ekolo
Chef coutumier	Nkumu ya bonkoko, Nkumu ya Mboka
Cinéma	Senema
Citoyen	Mwana nsomi wa Ekolo
Civile	Mambi matali bato
Civique	Ezaleli ya mwana Ekolo
Commission (parlement)	Masanga
Conseil supérieur de la magistrature	Lisanga linene lya bazuzi
Constitution	Mobeko likonzi
De plein droit	Ya solo solo
Décentralisation	Boyangeli bituka yango moko
Déchets toxiques	Mpumbulu ya ngenge
Décision	Meko, Mokano, Mobeko
Décret	Mobeko etando

Délit	Mbeba ya mobeko
Délit d'initié	Etumbu ya moto oyo ayebi likambo mpe alingi koloba te
Démocratie	Bonsomi, bokonzi bouti na bato
Député	Ntoma mosali mibeko
Détention	Bokangemi
Dictature	Koyangela Ekolo ndenge ya makasi mpe ya yo moko
Diplomatie	Boyokani, bobembani kati ya bikolo
Drapeau	Bendele
Droit	Likoki, bosembo
Droit de l'homme	Makoki ma moto
Élections	Maponami
Entités administratives	Bituka biyangelami
Épargne	Bobombi misolo
Épidémie	Bokono ezui bato bayike
Epizootie	Bokono ezuami na nyama ebele
Esclavage	Boumbu
Esclave	Moumbu
Établissement	Ndako ya mombongo, Eteyelo
Economie	Nkita
Etat	Leta
Etat d'urgence	Eyangeli ya makasi epesami na Mbula Matari
Etat de droit	Mbula matari ya bosembo
Etat de siège	Eyangeli ya makasi epesami na basoda
Ethnie	Ekolo eke na kati ya Engumba
Extradition	Kozongisa na makasi moto asali mbeba o ekolo ya ye
Finances	Misolo, makonza
Fonction Publique	Mosala mwa Leta
Forces de l'ordre	Mampinga ma botii kimya
Garantie	Bobateli
Génocide	Koboma bato ba etuka yoko
Géodésie	Bwanya bwa koyeba mambi ma makele to mabanga ma ntalo
Géologie	Bwanya bwa koyeba biloko bya mabele
Gouvernement	Mbula Matari
Gouvernement Provincial	Mbula Matari ya Engumba
Gouverneur de Province	Mokonzi wa Engumba
Gouverneur de Banque	Mokambi mwa Ndako ya mosolo
Grève	Kotika mosala mpo na ngonga ekuse, eleko eke
Groupement	Gulupema
Habilitation	Bopesi makoki ma kosala
Haine	Koyina
Haute cour Militaire	Ndako enene ya mambi ma bosembo ya mampinga
Haute trahison	Mbeba ya boteki Ekolo mpe ya kobuka

	mobeko
Hydrologie	bwanya bwa koyeba mambi ya mayi
Hymne	Nzembo ya lokumu ya Ekolo
Illicite	Likambo lipekisami
Impôt	Mpako
Indépendance	Bonsomi, lipanda
Information	Nsango
Infraction	Kosala mbeba to likambo libe
Institutions	Bituluka
Instruction	Liteya, lilako, mobeko
Intérêt	Litomba
Invasion	Bokoti etumba na Ekolo esusu
Investissement	Bokolisi nkita
Judiciaire	Eye etali bosembo
Juge	Mokati likambo
Jugement	Bosambisi likambo
Juridiction	Eyangeli
Juridictions militaires	Biyangeli bya bosambisi bwa basoda
Juridique	Mabongisami ma mobeko
Justice	Bosembo
L'Auditeur Général près la Haute Cour Militaire	Mosambisi mokonzi wa Ndako enene ya bazuzi ba mapinga ma basoda
Législation	Lisanga lya mibeko
Législature	Esaleli ya mibeko
Logistique	Bisaleli, bibundeli
Loi	Mobeko, mobeko monene
Loi organique	Mobeko mokolimbola malamumu
Magistrat	Zuzi Mosambisi
Majorité	Ndambu eleki na boyike
Majorité absolue	Ndambo enene
Mandat	Eleko epesami mpo ya kosala mosala
Média	Bopanzi nsango, bokomi nsango
Membre de l'Assemblée Nationale	Mokambi wa lingomba lya bantoma basali mibeko mia ekolo
Membre du Sénat	Mokambi wa lingomba lya bantoma babongisi mibeko mya ekolo
Membres du Gouvernement	Bakambi ba Mbula Matari
Météorologie	Bwanya bwa koyeba etamboli ya mopepe mpe ya matute
Militaire	Soda
Ministère	Ndako ya mosala ya minitele
Ministre	Minitele
Minorité	Ndambo eke (ya bato)
Moral	Molende, ezaleli elamu
Motion	Liloba, boyebisi
Motion de censure	Liloba lya bopaleli
Motion de défiance	Liloba lya bokebisi

Motion de méfiance	Liloba lya bokaniseli
Nation	Lisanga lya bato ba Ekolo
Nationalité	Bonsomi bwa Ekolo
Naturalisation	Kobosana bonsomi bwa Ekolo yayo mpo na Ekolo esusu
Observateur	Ntoma – motali
Offense	Kotuka, kotumola
Opposition	Bokeseni na makanisi
Ordonnance	Mobeko-Ekolo/ Mobeko-etando
Ordre administratif	Ebongiseli ya boyangeli
Organisation	Libongisi
Outrage	Kofinga na nkanda
Parlement	Ndako ya bantoma ba Ekolo
Parti politique	Lingomba ya politiki
Parti unique	Lingomba ya boyangeli yango moko
Patrimoine	Biloko biuti na bankoko
Pédophilie	Kolinga bana bake mpo na mambi ma bonsoni
Peine	Etumbu
Pénal	Ya etumbu
Péréquation	Bokaboli ndenge elongobani
Peuple	Lisanga lya bato ba Ekolo
Philanthropique	Bolingi bato
Plan	Esaleli na bwanya
Pluralisme politique	Bondimi mangomba mayike ma politiki
Politique	Politiki
Polluer	Kobebisa efandeli ya bato mpe ya bisika
Poste	Posita
Pouvoir législatif	Bokonzi bwa mibeko
Pouvoir judiciaire	Bokonzi bwa mambi ma bosembo
Pouvoir exécutif	Bokonzi- boyangeli
Pouvoir libérateur	Bokonzi bwa kokata likambo na bosembo
Préjudice	Mabe to mbeba
Premier Ministre	Minisele wa yambo, Minisele Mokonzi
Premier Président de la Haute Cour Militaire	Zuzi - Mokonzi wa yambo ya Ndako ya nsuka ya esambelo enene ya mampinga ma basoda
Premier Président de la Cour de Cassation	Zuzi - Mokonzi wa yambo wa Ndako ya bokati makambo ma nsuka
Premier Président du Conseil d'Etat	Zuzi - Mokonzi wa yambo wa Lisanga linene lya Leta
Premier Président des Cours d'Appel	Zuzi - Mokonzi ba yambo ba Ndako ya bofundi bwa mibale
Président de la République	Mokonzi wa Ekolo
Président près la Cour Constitutionnelle	Zuzi - Mokonzi wa Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi
Procédure pénale	Esaleli ya bitumbu
Procès-verbal	Lisakoli lya liloba
Procureur Général près la Cassation	Mokangi – Mosambisi monene wa Ndako ya

	bokati makambo ma nsuka
Procureur Général près la Cour Constitutionnelle	Mokangi – mosambisi monene wa Ndako ya bazuzi ba Mobeko Likonzi
Procureur Général près le Conseil d'Etat	Mokangi – mosambisi monene wa Lisanga linene Iya Leta
Programme	Linaka, Libongisi
Projet	Mwango
Promulguer	Kosakola
Province	Engumba
Public	Polele, na kati ya bato
Quartier	Kalatie
Questeur	Mobongisi
Race	Lisanga ya bato ya lopo moko
Radio actif	Moto mwa ngéngé
Ratification	Kondima kosalela mibeko
Recensement	Botangi bato
Recette	Mosolo moyingeli o sanduku ya Leta
Recevable	Ekoki kondimama
Recours	Mokanda mwa bosengi
Redevance	Ntako epesami na Leta
Référendum	Etuneli
Réfugié	Moto akima mboka na ye mpe afandi na mboka mopaya
Régime	Lolenge ya boyangeli Ekolo
Règle	Esaleli, motindo, mobeko
Règlement	Mobeko
Règlement Intérieur	Mobeko ya ntei
Rente	Lifuta lipesami na libota ya mowe
Républicain	Motosi mibeko mya Ekolo
République	Ekolo
République Démocratique du Congo	Ekolo Nsomi ya Congo
satélite	satelite
Sanction	Etumbu ya mosala
Scrutin	Boponi
Secrétaire	sekeletele
Sénat	Lingomba Iya bantoma babongisi mibeko
Sénateur	Ntoma mobongisi mibeko
Servitude pénale	Etumbu epesami na zuzi
Site	Esika
Solidarité	Bosalisani
Souveraineté	Bonsomi bwa boyangeli
Statut	Buku ya mibeko, maloba ma bosaleli
Suffrage universel	Eponeli ya bato banso
Suggestion	Likanisi, liteya, liloba
Taxe	Ntako
Technologie	Mayele ma botongi masini mpe misala misusu
Technique	Tekiniki

Témoins	Nzeneneke
Territoire	Etuka, etando
Terrorisme	Kobebisa mpe koboma na makasi, na nko
Tourisme	Mobembo mwa bopemi mpe boluki koyeba
Transit	Bokatisi to bovandi na eleko ekuse (mobembo)
Transition	Bwakali
Tribu	Etuka, etando
Unité	Bosangani
Validation	Bopesi makoki
Village	Mboka
Ville	Mboka mondele
Violation	Kobuka mobeko
Visa	Viza, bopesi ndingisa